

3

שראיתי בפירוש הגאון רב האי ז"ל שאמר משמיה דמר רב יהודא גאון ז"ל דאע"ג דאיתותב רב ושמואל קיי"ל כותיהו מיהא דרב כהנא ורב יוסף ודריהטא דמחוזא וכ"כ גם הרב בעל ההלכות ז"ל ופסק באורז דלא מברכין עליה בורא מיני מזונות² מיהא דרב ושמואל ומדקאי רב כהנא ורב יוסף כותיה, וצ"ע דהא לא שייכי אהדדי כדאמרן³. ולענין פת דוחן כתב רבינו אלפסי ז"ל דלא מברכין עליה אלא שהכל, ונראה שפסק כן משום דתנן אלו הן מעשה קדרה חלקי טרגיס וססני סלת אורז זריד, ואלו דוחן לא קתני וכן במתניתין דהכוסס קתני אורז ולא קתני דוחן. אבל הראב"ד ז"ל כתב דדוחן ואורז חדא ברכתא אית להו, ובודאי דכולה סוגין הכין מכרעא לכאורה⁴. ובברייתא בהדיא קתני בה הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן, ואני תמה אפילו נאמר שאין ברכת הדוחן שוה לאורז לברכת מיני מזונות, מ"מ לברך עליה בורא פרי האדמה. ונראה שהרב ז"ל למדה ממה שדחינו כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה, דאלו אורז ודוחן בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות דאלמא כי מסקת להו ממיני מזונות מוקמינן להו אברכת שהכל. ועם כל זה אני תמה אשמעתין למה⁵, וצריך לי עיון.

→ דובשא עיקר⁶. פירוש רובו דבש ומיעוטו סולת ואי נמי⁷ עיקרו מחמת דובשו וסלתו להטעימו ולהכשירו ומ"מ כיון דסולתו מעורב בו להכשירו מברכין על הסולת כדאסיקנא מהא דרב ושמואל. ולא דמי לתבשילא דליפתא [לט, א] דאע"ג דמפשי ביה קמחא לא מברכין עליה אלא שהכל, דהתם הוא משום דקימחא לאו להכשיר ולמיהב ביה טעמא מערבין ביה אלא לדבוקי בעלמא,

הערה 6 הגיה כאן, „למה לא מברכין עליה בורא פרי האדמה“. ועיין ת' לזה בט"ז ומג"א ס' ר"ח סע' ח'.
6 דיבור זה הוא על הגמ' (לו, ב) גבי ריהטא דמחוזא ולא על הגמ' (לו, ב) גבי חביץ קדירה. כן נראה מהב"י ס' ר"ח ומביאור הגר"א שם. [וציון המ"ז רח, ג, זה"ר לו, ב צ"ל לו, ב]. 7 בכת"י וכן בד"ר הגי' „ואי נמי“ [ללא ר"ח ואולי בדפוסים אחרים כ', „ואינ“ בר"ח ונשתבש עד הלם שנדפס „ואיכ“] ובב"י שם ג"כ הביא אי"ג וכן משמע מא"ר [ובמא"מ תמה עליו] ונראה דלגי' זו הוה תרי פירושא, ועיין בב"י אורז הגר"א שם ס"ק ח' ובד"א.

לא קשיא הא ביבשתא הא בריבשתא. ובודאי משמע מהכא דרטיבתא חוי למיכל ומברכין עליה בורא פרי העץ⁸, וכ"פ הראב"ד ז"ל. אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בורא פרי האדמה⁹, וכן מצאתי גם לרבינו האי גאון ז"ל בפירושו. וביבשתא קיי"ל כרבא ולא מברכין עליהו כלום.

[לו, א] תיובתא דרב ושמואל תיובתא. הא דאותביה תיובתא לרב ושמואל אדיוקא בלבד דדייקינן בההיא דאמרינן כל שהוא מה' מינין דמשתמע מיניה למעוטי כל שאר המינין ואפילו דוחן ואורז הוא דאותבינן, הא גופא דמלתא הלכתא היא דכל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו במ"מ, וכן כל שיש בו מה' מינין הלכתא היא כדאמרי תרויהו דמברכין עליו במ"מ דאינהו עיקר, והיינו דרב כהנא דאמר בדייסא מעין חביץ קדרא מיני מזונות. ורב יוסף דאמר נקוט דרב כהנא בידך דרב ושמואל דאמרו תרויהו כל שיש בו מה' המינין מברכין עליו במ"מ. והיינו דאסיקנא לקמן [עמוד ב'] גבי ריהטא אפילו דמחוזא דמברכין עליו מיני מזונות מדרב ושמואל דאמרו כל שיש בו מה' מינין. והא דרב ושמואל דכל שיש בו לא איתותב כלל. והילכך קיי"ל באורז דמברכין עליה מיני מזונות בין באפאו ועשאו פת בין בשלו בקדרה, וכמתני' דהכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו ואפאו ובשלו אפילו פרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ודיוקא דרב ושמואל דכל שהוא איתותב מיהא ואידחי, ואיתא לאידך דרב ושמואל דאמר כל שיש בו מחמשה המינין הא אורז ודוחן על ידי תערובת לא, וכ"כ רבינו אלפסי ז"ל בהלכות. ותמהני על מה

בפתח הדבר ס"ס ר"ב]. 4 וברא"ה כ' שט"ט הוא ברי"ף וצ"ל בפה"ע.
[לו, א] 1 נמצא בשבלי הלקט ס' קנ"ט בשם ר' יהודאי גאון ובהרחבה. וע"ע הג"מ פ"ג ברכות אות ח' בשם ראב"ד (ס' קמח). [ובברכ"י ס' ר"ח ס"ק ה' השמיטת]. 2 בה"ג שלפנינו נמצאו תרי פירושא ובפירושא קמא כ' דמברך בפה"א [ברא"ש כ' משמו דמברך שהכל] ובפירושא בתרא כ' דמברך במ"מ. 3 ועיין פ"י וצ"ח על אתר. 4 אולי כונתו בזה לראית המנהיג ס' קנד, וכ"כ להוכיח, רע"א והד"ד מלקמו עמוד ב'. 5 המגיה לרשב"ץ עמוד ר"כ

קני
ב מינה
אגוזים
קליפי
ינין של
אפרסקין
ז. ואינו
ה משום
ול לפריו,
ם וכולהו
גודגניות
ברך בהו
לל. ואי
שהכל,
הוא פול
ל הבוסר
ינו נקרא
האדמה
משעה
ין עליהו
שיעורו].
פלפלין.
אצטריך
ך לרביי
בעיניהו
י"ג משום
דהוי טפל
מברך על
טייך טפל
ב ס"ק ח.
ש"ע ס'
שם. [וע"ע
יל דמברך
ה מברכין
הא תימא
י ס' רב
ה שם כ'
דמברך
גזח פ"ח
י"א, וע"ע

אבל הכי דלאכשורי תבשילא איהו עיקר ועליה מברכין.] הנחתו למעלה.⁸

נתן ר"ג רשות לר"ע לברך. פירוש מדקסבר ר"ג דמברכין על כל ז' המינין לבסוף ג' ברכות אית ליה גמי דמומנין עליהם, ולפיכך נתן רשות לר"ע לברך ולומן עליהן כדי להוציא את כל המסובין י"ח, אבל ר"ע כשבירך ברכה אחת מעין ג' לא להוציא את אחרים אלא להוציא את עצמו בלבד וכדאמרין בחולין [קו, א] שאין זמון לפירות. והראב"ד ז"ל לקמן פירש בשמעתא דפת בעי הסיבה דהא ר"ג ור"ע כשהביאו להם כותבות בסוף הסעודה שכבר בא להם זמון ע"י הפת וכמו שמברך להם אחד ברכת היין כן מברך להם ברכה אחרונה עכ"ל¹⁰. ואין צורך אלא כמו שכתבנו. ואיכא למידק אשמעתין אמאי לא בריך ר"ע ג' כר"ג דהא אית ליה לר"ע [מד, א] דאפילו על השלק הוא מזונן מברך ג' ברכות אחריו. ותירצו בתוספות דהתם בשאכל הרבה כדי שביעה שהוא מזונן וכדתנן בהדיא אכל שלק והוא מזונן והכא בשאינו מזונן, ונכון הוא. אלא שאני אומר דאפשר דר"ע דלא כותיה עביד, דאף ע"ג דאיתו אמר הכי לא עביד עובדא כדדידיה, וכדאמר ליה לר"ג אע"פ שרבי אומר כן ותבירך אומרים כן למדתנו רבינו אחרי רבים להטות.¹¹

[לו, ב] אמר רב יוסף האי חביצא דאית ביה פרוורין כזית בתחילה מברך המוציא לחם מן

הארץ ולבסוף מברך עליו ג' ברכות. פרש"י ז"ל חביצא כגון שמפרין לחם בתוך האלפס ומבשלין אותו. ולפי דבריו הא דמייתי רב יוסף סייעתא מההיא דמנחות ולא מייתי מברייתא דלעיל דתנן בזמן שהפרוסות קיימות מברך עליו המוציא ולבסוף ג' ברכות משום דלא מפרשא בהדיא מאי קרי פרוסות קיימות משום הכי מייתי הא דמנחות דתני עלה בהדיא וכולן (פתיתין) [פותתין] כזית. ואלא מיהו קשיא דאם כן היכי אסיקנא הכא אע"ג דלית ביה פרוורין דהוי כזית דהא תניא בההיא בזמן שהפרוסות קיימות מברך המוציא וג' ברכות אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך בורא מיני מזונות. ואפשר היה לי לומר דרב ששת ורבי אבא קרן פרוסות קיימות אפילו פרוורין פחות מכזיתים כל היכא דאיכא תוריתא דנהמא ואין פרוסות קיימות בדלית להו תוריתא דנהמא, ואע"ג דפרישו עלה בירושלמי [ה"א] היכי דמי פרוסות קיימות בדאיכא פרוורין כותים, לית להו לרב ששת ולר' אבא הכין אלא כל היכא דאיכא תוריתא דנהמא, כג"ל לפי דברי רש"י ז"ל. אבל ר"ת ז"ל פירש חביצא פרוורי לחם הנדבקין ע"י שמן ודבש ובהני הוא דלא בעו פרוסות קיימות, אבל בפירוורין מבושלים הוא דבעינן פרוסות קיימות, והיינו ההוא דלעיל דפרוסות קיימות ושאינן קיימות וקיי"ל כרב ששת ורבי אבא דאמרו כל היכא דאיכא תוריתא דנהמא מברכין עליהו המוציא, ודוקא בדליכא פתיתין ושלמין הא איכא פתיתין ושלמין לא

8 מילים אלו מורות שד"ה זה הושמט בטעות ממקומו שהיה צריך לבא לפני הקטע שלפניו [גם מזה קצת ראיה שד"ה דובשא מוסב על הגמ' לו, ב, ולא על הגמ' לו, ב כמבואר בהערה 6]. 9 בדרישה ס' רי"ג ס"ק ב' הגיה כאן, "המזון" ובב"י שהי' לפני הדרישה היה כ', "היין", ובד"ם הארוך הביא בשם הב"י, "לענין המזון" וכ' ע"ז המא"מ שם דהג"י דברכת היין הוא מגומגם וג"י לענין המזון ניהא. אולם הרשב"ץ לקמן מג, א, ד"ה והא כ', ברכת היין, ופי' צ"ל כשם דהתם אמרינן מינו דהוה הסבה לפת הוה ליין ה"ב הכא י"ל לגבי פירות מינו דהוה הסבה לפת הוה לפירות. [וע"ע ישועות יעקב ס' קע"ז ס"ק ג']. 10 במנחת ברוך ס' ד' תמה דאיכא אי"צ לברך כלל על הכותבות לאחריהן כלל אליבא דר"ג דנפטרין בברכת המזון דמברך על הסעודה. אולם בתוריא ריש ס' ל"ד כ' דלר"ג דמברך על פירות ג'

ברכות אינו מברך כנוסח שמברך על הפת ואפי' בדעבר אין ברכת המזון פוטרתו. ואף דכ' שם דתמרי נפטרין בברכת המזון, מ"מ גראה דהראב"ד ס"ל דאין נפטרין וכדעת הה"ג הובא ברשב"א לקמן מא, א, סד"ה הביאו. אולם דעת רבינו דנפטרין, וכשי"כ שם לקמן מא, ב, [ומשי"כ המנחת ברוך שם דהרשב"א חזר בו צ"ע דהוסיף לכתוב כן לקמן מה, א סד"ה הא דאמרינן ובתשובה ח"א ת' ע"ב ונשנית במיחסות ת' רא. וכו"כ בשם הרמב"ן בת' תרכ"ה, וכן הוא במלחמות פ' ערבי פסחים. וכן משי"כ המשמע מהראב"ד דיין שלאחר הסעודה חייב בברכה אחרונה, צ"ב דהא נתבאר דכונת הראב"ד לגמ' לקמן מג, א מגו דמהני הסבה לפת מהני ליה הסבה ליין, והתם בברכה ראשונה מיירי]. וראה עוד משי"כ בעתים לבינה (על ספר העתים) הל' קידוש ס' קמב ס"ק סב. 11 עיין לעיל ב, א, הערה 2.

כתבו שהמפלגין הרטובים מברכין עליהן ב"ם
 העץ שהרי אילן הוא וערלה נהגת בו מה שאין
 כן בזנגביל שהוא גדל בארץ. ותמרות של פלפלי
 הוא כעין שקים שהמפלגין עומדים לתוכן אף
 לדעת גדולי המפרשים אינן אלא בב"ם
 האדמה⁸⁸. ואף הם מפרשים. עיקר השמועה לא
 נאמרה אלא באותם התמרות והוא שבאו עליה
 מטעם עצו ופירו שוים, אבל בפרי עצמו הלח
 ודאי ב"ם העץ מברך ולא נכנס הפלפל עם
 הזנגביל בחדא מחתא אלא באותם התמרות.

מרקחת הזנגביל ונקראת בלשונם הימלתא
 דאתיא מבי הנדואה ר"ל מארץ הודו, אם היא
 של גויים מותרת ואין בה משום בשולי גויים אם
 מצד שאינו נעשה באור אם מצד שהדברים שבו
 נאכלין כמות שהם חיים, ולא משום גיעולי
 גויים שנותן טעם לפגם הוא, ומברכין עליו ב"ם
 האדמה אם נעשה בזנגביל רטוב שהזנגביל עיקר.
 וכן הדין בכל מרקחת שיש הנאה באכילתו
 שהולכין אחר עקרו ומברך עליו ברכה ההוגנת
 לעיקר שלו. ויש מי שאומר בהימלתא שהרבש
 עיקר ומברכין עליו שהכל. ושמה תאמר לענין
 גיעולי גויים מיהא ניוחש שמא תפסק בסכין של
 גויים והשמנינות מעביר חורפתו וממחקו כמו
 שאמרו⁸⁹ בקורט של חלתית, אין זה כלום
 שהקורט יש בו מרירות ושמנינות מעבירו קצת
 אבל המרקחות חזק חורפתם הוא שבה אצלם
 ונמצא מתוקו פוגם. ובהלכות גדולות⁹⁰ כתבו
 שהסוקריי והקנה שלו ב"ם האדמה, ואעפ"י
 שהקנה עץ הוא הואיל ואינו פרי גמור אין
 מברכין עליו אלא ב"ם האדמה דומיא דשותא
 האמורה בצלף.

דף ל"ו ע"א. כל תבשיל שהוא מחמשת מינים
 אם תבשיל זה הוא ששלק חטים או
 אחד מחמשת המינים ולא נתבקעו מברך ב"ם
 האדמה ולבסוף בורא נפשות וכן בחרוכים. ומה
 שאמרו הכוסס את החטה מברך ב"ם האדמה
 פירושה בחרוכין⁹¹ או שבישילן מעט ולא

88 עיין מש"כ הרמב"ן בליקוטים על ברכות ותלמיד
 רבינו יונה. 89 ע"ז לט א. 90 וכ"כ תרי
 משמו, ובטור סי' רב כתב משמו שמברך ב"ם העץ.
 וכ"כ בהגהות מיימוני פ"ה אות ט. הרמב"ם שם
 ג"ה כתב שכל הגאונים אמרו ב"ם האדמה ומקצתם

נתבקעו, אבל נתבקעו מברך בורא מיני
 וברכה מעין ג', וכן אם חלקן בעוד שהן
 אחת לשתים הוא הנקרא חילקא, הן אחת
 והוא הנקרא טריגיס, הן אחת לארבע והוא
 זרידי, הן אחת לחמש והוא הנקרא ערסן
 מיני מוונות ומעין ג' בבשולן, וכן בכל
 הנעשה מקמחן מברך בורא מיני מוונות
 מעין ג', ולחם האפוי מהן מברך המוציא
 ברכות, בשלו אחר שנאפה ועשה מפרוסות
 תבשיל, אם הפרוסות קיימות ר"ל שיש
 כזית הואיל ויש כאן תורת לחם שהם
 קיימות אפילו נתבשלו בכלי ראשון מברך
 המוציא וג' ברכות, ואם אין פרוסות קיימות
 בהן צורת לחם כגון שבללן יפה ובקדרה וכיוצא
 בה ר"ל כלי ראשון מברך מיני מוונות ומעין
 ג', ואם יש להם צורת לחם כגון שלא נתבשלו
 כל כך או שבישילן בקערה וכיוצא בה ר"ל כלי
 שני במים רותחים ששפך עליהם שאינו מבשיל
 אף בפירורים פחות מכזית מברך המוציא וג'
 ברכות, שמאחר שאין כלי שני מבשיל לא נפקעה
 ממנו תורת לחם⁹². ולדעת גדולי הרבנים⁹³ כ'
 שאין בהם כזית והם מתבשלים בקדרה אעפ"י
 שיש בהם תורת לחם כגון שלא נתבשלו כל
 כך אין בהם אלא מיני מוונות, ואם כסס חטים
 או שעורים חיים או קליות כבר ביארנו דינם
 למעלה⁹⁴.

7 כל תבשיל מאלו הנזכרים שהם בדין בורא
 מיני מוונות אם עירב בו דברים אחרים כגון
 דבש ושמן ותבלין, אעפ"י שהכניס בו מהן הרבה,
 הואיל ויש בו מחמשת המינים, ושעיקר התבשיל
 קרוי על שם אותו מין מחמשת המיניי אעפ"י
 שרובו מדברים אחרים הולכים אחר אותו המין,
 הוא שאמרו סמידא עיקר ר"ל הקמה, חזו
 שקראו בכאן חביץ קדרה שהוא מאכל של קמח
 בדבש ושמן ותבלין, ודייסא היא של חטים
 ומתבשלים עד שמתקעעין ומתעבים הן מחטה
 שאינה חלוקה הן שהיא חלוקה או כתושה, והוא

ב"ם העץ. 91 עיין מש"כ לעיל לו א בהערה 60.
 92 וכ"כ הרא"ה ושט"ם, ובאו"ז סי' קמו, והראב"ה.
 93 לא נמצא ברש"י, ואדרבה בתוס' ע"ב ד"ה אבר
 רבא ותוס' ר' יהודה החסיד ורשב"א פירשו ברש"י
 כמו שכתב רבינו לעיל. 94 לו א.

8

תערוכות מים, אבל הכא המים שמערכין בהפת הלא האש מוציא, ורק ההשתנות מצד עצמו, שנעשה לחם ואפוי, ואית ליה בעצמותו עלויא אחריני, ויתכן לאמר דבקמחא אית ליה עלויא, שכן יעשה לחם, שחשוב טפי, דלחם קרב ג"כ על מזבח, כמו שתי הלחם, וקדוש בהיכל, כמו לחם הפנים, וצד מזבח נותן חשיבות אצל ברכה, כדאמר לעיל ריש פירקא (לה, א) אבל יין דחשיבותו שיתן בו מים הוא רק להדיוט, אבל למזבח חי כשר דוקא ולא מזוג, כדתניא בספרי (במדבר כג) ויעוין פרק המוכר פירות כ"ב צ"ז ע"ב, לכן חשוב דלית ליה עלויא אחריני, ואף על גב דאשתני במילתיה קאי, ונכון:

פרק ג

הלכה א: תבואה כו' והמת.

כן מבואר בחלה במשנה (פ"א מ"ב) ובנדריים (נה, א) פליגי בדגן, ובתבואה כו"ע מודו, יעוין בסוגיא שם, ובפ"י משנה בחלה, ובכסף משנה ט"ס גדול.

הלכה ב: אבל קמח מברך לפניו שהכל ולאחריו בורא נפשות רבות.

ועיין בכסף משנה, בגמרא (ברכות) דף ל"ו ע"א קמחא דחיטי כו' שמן זית מברכין עליו ב"פ העץ כו', התם לית ליה עלויא אחריני, הכא אית ליה עלויא אחרינא כפת כו' ע"ש.

וקשה מהא דתניא לקמן דף נ' ע"ב יין עד שלא נתן לתוכו מים כו' אלא ב"פ העץ כו', משנתן לתוכו מים מברכין עליו ב"פ הגפן כו', ואם כן קשה, דיין עד שלא נתן לתוכו מים הא אשתני, ובכל זה מברכין עליו ברכתו שעל הענבים גופייהו ב"פ העץ, ותמן ג"כ איכא עלויא אחריני, היינו כשיתן לתוכו מים, דאז יברכו עליו ב"פ הגפן, ומדרי' אליעזר נשמע לרבנן, דבהא לא פליגי עליו, רק דסברו דעד שלא נתן לתוכו מים גם כן מברכין עליו ברכה חשובה, ודחוק לחלק דתמן ליכא העלויא מצד עצמו, רק על ידי

→ הלכה ו: שכל דבר שמערכין אותו לרבך בו.

עיין שם בגמרא (ברכות לט, א) כי הוינן כי רב כהנא אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא בורא פרי האדמה, דלפתא דמפשו בה קמחא טפי בורא מיני מזונות, הדר אמר אידי ואידי בורא פרי האדמה, והאי דשדי בה קמחא טפי לדבוקי בעלמא עביד ליה, משמע מכאן דבתבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא אינו צריך לטעמא דלדבוקי בעלמא, אף על גב דכל שיש בו מחמשת המינים מברכין בורא מיני מזונות (שם לו, ב), אף על גב דרובו ממין אחר, כמו"ש הרא"ש, וכמו"ש רבינו, אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתבשיל הרי הוא עיקר, נראה לי כך, דכל היכי דאם הוי מרבה בקמחא הוי מאכל תו חשיב המיעוט המעורב, וכמו חביץ קדירא ודייסא, דאי הוי מפשי בה קמחא ומעט דובשא ג"כ חזי לאכילה, לכן המעט המעורב מחמשת המינים אינו בטיל וחשיב, ומברכין משום מיעוט מה' מינים המעורב בורא מיני מזונות, אבל בתבשיל סילקא, דאילו הוי מרבים בקמחא לא היה טוב לאכילה, דטעם הסילקא היה נפגם, ולא עדיף אם מפשו בה

וכשנטל ר' צדוק אוכל פחות מכביצה כו' ולא בירך אחריו פירושו כשהיה בעל קרי, ולא הי' לפניו מקוה לטבול, דקיי"ל במשנתנו (ברכות כ, ב) דמברך לאחריו ואינו מברך לפניו, משום דלאחריו הוי דבר תורה, לכן נטל פחות מכביצה, ולפניו לא בירך כדין בעל קרי נולא נטל את ידיו משום שלא רצה לטמא משקין מן התורה שמשמאין כלים, ומשקין מחמת ידים אינן מטמאין כלים לשיטת רבינו ולאחריו לא בירך משום שהוא פחות משיעור, ולא בירך בורא נפשות משום שהוא מדברייהם, ולא עדיף מברכה שלפניו שבעל קרי אינו מברך אותה, ולכן אכל פחות משיעור, שלא רצה להתחייב בברכת המזון ולברך כשהוא בעל קרי, ולכן אכל חוץ לסוכה וכי"ב, וזה עומק הפשט במשנתנו, ולשון רש"י בדף ל"ט בצר ליה שיעורא, וגבי ברכת פירות הארץ אכילה כתיב כו' מורה כתוספות, והא דפריך הוא למאי דמפרש דלאחריו מברך ברכה מעין שלש, ושלקות במלתייה קיימי, ודו"ק היטב.

שם. אבל פחות מכזית וכו'.

הנה הפוסקים הביא שיטת הירושלמי (ברכות פ"ז ה"א) דבריה חשיב לברך ופלפלו בסוגיין דבבלי, ולדעת נראה לפרש בזה הא דאמר הגמרא (ברכות) בדף מ"ד ע"א ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין, ההוא מבע"ל למעוטי הכוסס את החיטה, דלאו משום דלא חשיב לאברוכי עליה לאחריו שלש ברכות, רק קא משמע לן דלא נאמר דעל בריה מברך שלש ברכות, כשיטת הירושלמי דמייתי בתוספות (שם) ל"ט ע"א ד"ה בצר, והוא הדין על כל הנך שבעה מינים, דקמ"ל דלא מברכינן על בריה דילהו, אבל בכוסס חטה סברא הוא אף לרבנן דלא חשוב לברך עליה לאחריו גם מעין שלש, ויעוין תוספות דף ל"ז ע"א תוך ד"ה הכוסס את החטה, וקמ"ל הא דהפסיק בארץ לר"ג להשמיענו דאף על גב דכל שבעת המינים כתב בפרט, חטה כו' גפן, הוא רק שם המין,

קמחא, לכן לא חשיב המיעוט המעורבב בלא טעמא דדבק, ואין מברכין עליו בורא מיני מזונות, כן נראה לי ברור להלכה:

הלכה ט: והיא הנקראת פת הבאה בכיסנין כו', בורא מיני מזונות כו'.

בגמרא (ברכות מב, א) אמר להו אין הלכה כר' מונא איתמר כו', ובמגילה דף י"ח ע"ב פליגי אליבא דר' מונא משמיה דר' יהודא אם שמואל אמר הלכה כמותו או לא, ומסיק רב יוסף נקוט דרב כיבי בידך, דשמואל חייש ליחידאי כו', ונראה דלא מייתי הכא, משום דהתם בהמתן עד שיעשה אחיך מעשה (יבמות מא, א), שזה ספק אחות זקוקתו, וספיקא להחמיר אם הוי מספקא ליה שמא הלכה כר' יהודא ב"ב וחייש לדר"י ב"ב, והוי כספק, אף על גב דהוי יחיד, ועיין (בא"ט) בסימן קנ"ט (פעי"ה) בהגה"ה, והוא משנה ערוכה (יבמות כג, ב) במי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן קידש כו', וכן במגילה חייש לדברי יחיד, והוי כספק, וספק אם יצא במגילה שהוא דברי קבלה הוי כמו ספק בדברי תורה, וכמו דאמר רב אשי בריה דף י"ט ע"א דברי קבלה כדברי תורה דמי, וכן כתבו תר"י, אבל כאן אף אם חייש לדר' מונא הוי ספק ברכות להקל, ואינו מברך רק בורא מיני מזונות ולבסוף מעין שלש, ודו"ק, וזה כמו שכתבתי לעיל פ"ב הי"ד, ודברי הכסף משנה בהלכה י"א מוטעים וצריך למוחקם, ותלמיד טועה העתיק שלא כרת ודו"ק:

הלכה יב: אבל פחות מכזית כו'.

תוספות ברכות (ר"ה בצר) בדף ל"ט ע"א הביאו בשם ר"י דבורא נפשות מברך גם בסוף אפילו בבציר משיעורא, ועיין רא"ש (שם פ"ו) סימן ט"ז, והביא ראיה לסתור דבריו, שאם אכל ז' מינים פחות משיעור אינו מברך ברכה בורא נפשות, שלא נתקנה על ז' מינין אלו, מהך דר' צדוק (סוכה כו, ב) שלא בירך אחריו, ונראה לי דמשנתנו דאמרה

מיס, אבל הכא המיס שמערכין לא האש מוציא, ורק ההשתנות מצד שנעשה לחם ואפוי, ואית ליה עלויא אחרוני, ויתכן לאמר דבקמחא עלויא, שכן יעשה לחם, שחשוב חם קרב ג"כ על מזבח, כמו שתי קדוש בהיכל, כמו לחם הפנים, וצד זן חשיבות אצל ברכה, כדאמר לעיל קא (לה, א) אבל יין דחשיבותו שיתן הוא רק להדיוט, אבל למזבח חי כשר א' מזוג, כדתיא בספרי (במדבר כג) יק המוכר פירות ב"ב צ"ז ע"ב, לכן לית ליה עלויא אחרוני, ואף על גב דאשתי במילתיה קאי, ונכון:

ז: שכל דבר שמערכין אותו לרבך כו'.

בגמרא (ברכות לט, א) כי הוינן בי רב א: אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו א בורא פרי האדמה, דלפתא דמפשו א טפי בורא מיני מזונות, הדר אמר די בורא פרי האדמה, והאי דשדי בה ופי לדבוקי בעלמא עביד ליה, משמע בכתשילא דסלקא דלא מפשו בה ינינו צריך לטעמא דלדבוקי בעלמא, גב דכל שיש בו מחמשת המינים בורא מיני מזונות (שם לו, ב), אף על ו ממין אחר, כמו"ש הרא"ש, וכמו"ש בל אם עירב כדי ליתן טעם כתבשיל ו עיקר, נראה לי כך, דכל היכי דאם בה בקמחא הוי מאכל תו חשיב המעורב, וכמו חביץ קדירא ודייטא, מפשי בה קמחא ומעט דובשא ג"כ כילה, לכן המעט המעורב מחמשת אינו בטיל וחשיב, ומברכין משום מה' מינים המעורבב בורא מיני אבל כתבשיל סילקא, דאילו הוי בקמחא לא היה טוב לאכילה, דטעם היה נפגם, ולא עדיף אם מפשו בה

10

רו א. נרכות מ"ד
 ע"כ וברך ש"י, חוספס ש"י
 ד"ה עירוב, ושאר פוסקים;
 ב רבינו ירוחם (נתיב
 טו ח"ג קנה, טן (בשם)
 שנתת הרשב"א (ס"ח)
 סימן קמט) ותלמידו רבינו
 יונה (נרכות לג ב ד"ה
 וירושלמי) בשם רבס:
 רח א. נרכות מ"ד
 ע"כ;
 ב שם (ל"ט) [גל]
 ע"כ;

ינרך (ספר חסידים סימן (תמנ"ד) חמ"ה). ואפילו למ"ד שיש סכנה
 בדבר, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע (כנסת הגדולה סימן ד
 טה"ט). עיין מה שכתוב סימן תנ"ה [סעיף ב טה"ה]:
 רז גופח הנכרה, נרוך אתה ה' אלהינו מלך העולם טורח נפשות
 רבות וחסרונם על כל מה
 שצרכת להחיות בהם נפש כל מי
 נרוך מי העולמים, וכן הוא נכתבים
 [שער המנוח פרשת עקב מג, טן, לומר
 שצרכת לנוכח, מי העולמים, התי'
 נקודה נתיב"י שהוא דטוק, וכן הוא
 נמוספות יוס טוב סוף תמיד:
 א ברכה אחת. והוא הדין אם
 אכל ושמה:

סימן רז

דין ברכה אחרונה על הפירות. ובו סעיף אחד:
 א פירות האילן [א] חוץ [א] מחמשת המינים וכל
 פירות האדמה וירקות [ב] וכל דבר שאין נידולו
 מן הארץ [א] ברכה אחרונה שלהם כורא נפשות רבות
 [ב] ואם אכל מכל מינים [א] אלו מברך לאחר כולם
 א ברכה אחת: ב [ב] ברכה ב' זו חותם בה בלא שם
 שיחתום כך [א] ברוך [ב] חי העולמים:

סימן רח

דין ברכה מעין שלש אחרי חמשת מיני פירות [א] וחמשת
 מיני דגן. ובו י"ח סעיפים:
 א על חמשת המינים שהם גפן ותאנה ורמון
 וזית [ב] ותמרה [א] מברך לאחריהם ברכה
 אחת מעין שלשה:
 ב [א] [ב] חמשת מיני [א] דגן ב [ד] ששלקן

תחלה על זה, בשלמא לר"ם [מונח נהגות מיימיות, נרכות פ"ד אות
 ז] מיירי שם דלא היה דעמו מתחלה על זה כמו שכחתי במדוך
 [פ"ק טז]. אבל להרא"ש [שם פ"ו סימן כ] דלא מהני דעמו מתחילה
 לאכול גם זה, לעיין אם נאכד ממנו מה שצריך עליו או שנמאס
 כמו שכחתי בסמוך [שם], הוא
 הדין אם צריך ולמ"ד הביאו לפניו, להא
 דהא דין זה להביאו לפניו אחר
 שצריך הוא ללמד מדין זה, כמו
 שכתב בעסק משנה פרק ד' [מהלכות
 נרכות ה"ג] דזוהו ללמד מהירושלמי
 [נרכות פ"ו הלכה א], והיינו הדין
 דנסיב תורמם ונפל מיינה, כמו
 שהעמיק ב"י [נ"ה ע"ג], והוא הדין
 נאכד שזכר השו"ע [נרכות הפעף].
 ואמאי מהני גלמח המיס מה
 שמכוין על מה שיבא אחר הנכרה.
 וגלמח יש לפרש דעם הרא"ש,
 דליהו לא סברא ליה הך פסקא
 לצורך ולא"כ הביאו לפניו לנריך
 לצרך, אלא אם היה דעמו מתחלה
 על כך מהני כמו גלמח המיס. ולא
 דמי לצורך ונאכד דסעיף ו', דשם
 נאכד מה שצריך עליו עכ"ל, מה
 שאין כן בצורך על דעת שיבאו לו והביאו לו אותו דבר, אין צריך
 לצורך שיהא. אלא על הטור וש"ע קשה, דפסקו כאן בלמח המיס
 שאין צריך לצורך, ונביאו לפניו כמד הטור לנריך לצורך, וכן השו"ע.
 וצריך לחלק, דנביאו לפניו לח"כ אינו צריך כל כך כמו אמח
 המיס דודאי יצאו מיס, אבל בפירות אפשר שיבאו אונס ולא יבוא.

וכן כמד בלבוש [סעיף ו]. וא"כ שייך לומר בה נחת דצריך לשיערו, דל"כ אם זה המביא הוא סמוך לתוך של זה המנריך עומד שם,
 באופן שאין שם אונס, לא יעטרך לחזור ולנריך. ואי חימח לא פלוג רבנן, זה אין שייך בצרכה לצורך בנסח. ובי"י [נ"ה ח"ג] הביא בשם
 שצלי הלקט [סימן קטז]. דהמנריך על דבר לאוכלו ולא עלמה בדיו לפי שעה, ותמעכב עד לאחר כדי דיבור, צריך לחזור ולנריך, ונראה
 כיון שאין פסק זה מנריך לנו, אם אירע שצריך [ו] אחר כך הביאו הפירות לפניו, יבא מין אחר שצרכו כפרי זו, וכיון להוציא גם
 פירות אלו:

רז (א) ברוך חי העולמים. הטעם, שצמחה דידן [נפסו לו] לית בה חמימה כלל. וירושלמי [שם פ"ו, ה"א] יש נרוך אתה ה' מי
 עולמים, ועל כן אנו חותמים בלא שם. ופירוש טורח נפשות רבות, מנאמר צבור דנותן שנה לו יתנריך על שצרכ דברים הנכחים,
 כגון לחם. ודברים מועילים אף שאינם הכרות, כגון פירות. על ההכרחים אומר וחסרון, ועל השאר יאמר כל מה שצרכ להחיות בו:
 רח (א) מברך לאחריהם כו'. עתמון חשיבות ששפתמו בהן ארך ישראל קבעו להם נרכה בפני עמלם לחמיהם: (ב) חמשת
 [ש"ח מיני דגן. שהם חמשים ועורים וכותמין ושיעולת שועל ושיפון שהם ג"כ חשופים. ונ"ל ש] חשופים הם מין חטיפים, שזולת
 שועל ושיפון הם מין שעורים. ועוד יש להם מעלה כי עליהם יחיה אדם, על כן אם עשה מהם פת מנריך המוציא ואם שלקן או כחשן

באר היטב

רו (א) א"ו. והוא הדין אם אכל ושמה, מ"ח [פ"ה טז]. אם נפתק אם
 אכל כית פירות נכדי אכילת פרס, בהלכות קטנות מ"ג סימן ש"ג פסק
 דמנריך נרכה לחנונה טורח נפשות רבות. והיא אהרן [הגה"ט] חולק ופסק
 ללא ינריך: (ב) חי העולמים. טעם הנכרה, נרוך אתה ה' אלהינו מלך
 העולם טורח נפשות רבות וחסרונם על כל מה שצרכת להחיות בהם נפש כל
 מי נרוך מי העולמים. מי נקוד צריכי שהוא דטוק, וכן כמד הפוסק סוף תמיד
 [מ"א ריש הקימן]: (ובספר אליה רבה סי"א א העיד ששמע שחזר בו כן
 כתב בסימן [נ"ז] [נד] סי"א א. הגא"א):
 רח (א) דגן. והם מיטה ושעורה וכותמין ושעולת שועל ושיפון, אכל מה
 שאנו קורין טעק"י אין בכלל [מ"ח סי"א טז]:

שערי תשובה

רו (א) א"ו. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת ברכה שכתב אם בריך על הפוחים
 וכיצא ברכה אחרונה על העץ ועל פרי העץ יצא בדיעבד. וראה מלקמן
 סימן ר"ח סעיף י"ג כו'. ושם הביא דברי הרמ"ע [מפאנן] באלפסי וז"ל (בריש
 פ"ו דברכות) שאם בריך ברכה ראשונה על העץ ועל פרי העץ אפילו לפני פירות
 האילן דעלמא, שאינו מו' המינים יצא. ובשו"ת ברכה שם כתב שנוראין דבריו,
 אם אמר על העץ ועל פרי העץ בלבד, אך אם אמר כל הברכה כהחיותה
 בחתימה יש להסתפק, ע"ש. וע"ש בשם הרמ"ע שדעתו שאם בריך על המים
 ברכה ראשונה כורא נפשות רבות, לא יצא, דלהכי קרא [ברכות לו, א-ב] לברכה
 כורא נפשות רבות "ולא כלום". אך בברכי יוסף סימן ר"ד [אות ג] כתב מעשה
 באחד שברך תחלה כורא נפשות רבות ואח"כ אמר שהכל, והביא שם דברי
 [שורת] הבאר שבע [סימן לו] והאליה רבה [סימן קמ סי"ג ג] לעיני ברכת התורה,
 ודעתו שאין צריך לחזור ולברך לא כראשונה ולא כאחרונה. ומכל מקום כתב שצריך להחייב למעשה. וראה דאם כבר אכל או שתה וכריך שהכל בתורה
 ברכה אחרונה, יש לו ליקח פרי או מים ולברך לפניו כראוי, ואח"כ יברך ברכה אחרונה ויכון לפטור האכילה או שתיה הראשונה ג"כ, לאפוקי נפשיה מספקא.
 ועיין ברדב"ו [ח"א] סימן (רצ"ט) [רצ"ט] וסימן (תש"ך) [תש"ך] ו[ח"ב]. ואם בריך על הפת כורא דעת האדמה דעת הרמ"ע יצא, ובשו"ת ברכה הביא בשם רבינו
 אשר ברבי חיים בספר הפרדס כתי' [שערי י"ד סוף אות א] שכתב שהרמב"ם [הלכות ברכות פ"א סי"א טז] כתב דלא יצא, וכן דעת מורי הרא"ה [פקודת הלוים ברכות
 פ. א עמוד קכא]. וכן אם בריך על פת אורז ודוחן המוציא לא יצא, ע"ש. וע"ש שכתב הטעם, דכיון דנעשה פת אינו נקרא פרי כלל ז', אלא או לחם או מוזן.
 ואם בריך על הפת כורא מיני מזונות יצא, ע"ש. ועיין לעיל סימן קצ"ו [סי"ג ג], ולקמן סימן ר"ח [סי"א טז]: (ב) חי העולמים. עיין באר היטב, ועיין שאלת
 יעב"כ [ח"א סימן קמא] שדעתו ג"כ לומר בפת"ח. ועיין ברבי יוסף [אות א] שהביא שם (ב) דבריו מהר"י חאגיז בספר עץ החיים סוף תמיד, ובסוף דבריו כתב
 שכתשובת מהר"י [אריאל] [בריאלי] כתי' כתב, שהאומר בפת"ח, (זה) [גם] לפי הדקדוק אינו טועה ע"ש:
 רח (א) מברך לאחריהם כו'. אם אכל הפירות כשעור ברכה אחרונה ושוכ הקיאם לא יברך ברכה אחרונה, ולא גרע מנעמל. כן כתב ברבי יוסף [אות א].

הנהגות והערות

רו א [א] עיין ריש סימן
 ר"ס: [לעיון סי"א]
 ב עיין סימן ר"י
 [פ"ק טז]: [לעיון סי"א]
 ג ברפוס חמ"ד פרק א'
 חלר הגולה הטעם "ובינה
 ז"
 ד קאי על בריך על הפח
 טורח פרי האדמה דלא יא':
 ה ברפוסק אלעזר כמד
 זליון ה"ק הוא ט"ס דה
 נמחל פרכה שער שאין
 נידולו מן הארץ מברכי
 צ"ה, וצריך להקדימו על
 מש"כ ול פירות אדמה וכו',
 ועיין נרכה אליה טענה
 כלן שמישע דפסוק השו"ע
 שפוטנוהו כאשר לפניו:
 ו ש"ש ממענו יו"ט
 אות ט:
 רח א כן הנהג דפוס'ר
 על המ"ח קרקע ש"ל אן
 דפוס'ר של השו"ע כמד
 "מעין ג' אחרי הפרות":
 ב ועיין עוד בשפחה
 סללת חלק ג אות ז וזאת
 כה, חמימה להכנס שמה
 ד"ה אחר המונב סדר
 השולל והאשול סדר ג
 אות ג:
 ג אהבם כתימן ר'
 משניות זכר אות ז מונח
 הדין על דובשא דמרי, אן
 לא מחכר שם הענין של חלב
 לאומם פירות. ועיין פרי
 מגדים נפתחה להלכות
 נרכות אות ה:
 ד הפקוד חיים והגיונות
 שמשון הניהו נמקום - ונ"ל,
 ז"ל - ח"ל הטור, וכעין זה
 כתב היר אפרים, ונ"ה
 מהדורת פולק מקמ"ה.
 ועיין פמ"ג סימן - ונ"ל:
 ח [ה] הפס"ג כמד שמונתו
 למ"ח שם סי"ק ב
 והמחל"ש כמד שטעמו
 סופר הוא, ומונח לסימן
 מנן מנ"ח סי"ק א. וכ"כ
 הנכס שמה:

דעתו שאין צריך לחזור ולברך לא כראשונה ולא כאחרונה. ומכל מקום כתב שצריך להחייב למעשה. וראה דאם כבר אכל או שתה וכריך שהכל בתורה
 ברכה אחרונה, יש לו ליקח פרי או מים ולברך לפניו כראוי, ואח"כ יברך ברכה אחרונה ויכון לפטור האכילה או שתיה הראשונה ג"כ, לאפוקי נפשיה מספקא.
 ועיין ברדב"ו [ח"א] סימן (רצ"ט) [רצ"ט] וסימן (תש"ך) [תש"ך] ו[ח"ב]. ואם בריך על הפת כורא דעת האדמה דעת הרמ"ע יצא, ובשו"ת ברכה הביא בשם רבינו
 אשר ברבי חיים בספר הפרדס כתי' [שערי י"ד סוף אות א] שכתב שהרמב"ם [הלכות ברכות פ"א סי"א טז] כתב דלא יצא, וכן דעת מורי הרא"ה [פקודת הלוים ברכות
 פ. א עמוד קכא]. וכן אם בריך על פת אורז ודוחן המוציא לא יצא, ע"ש. וע"ש שכתב הטעם, דכיון דנעשה פת אינו נקרא פרי כלל ז', אלא או לחם או מוזן.
 ואם בריך על הפת כורא מיני מזונות יצא, ע"ש. ועיין לעיל סימן קצ"ו [סי"ג ג], ולקמן סימן ר"ח [סי"א טז]: (ב) חי העולמים. עיין באר היטב, ועיין שאלת
 יעב"כ [ח"א סימן קמא] שדעתו ג"כ לומר בפת"ח. ועיין ברבי יוסף [אות א] שהביא שם (ב) דבריו מהר"י חאגיז בספר עץ החיים סוף תמיד, ובסוף דבריו כתב
 שכתשובת מהר"י [אריאל] [בריאלי] כתי' כתב, שהאומר בפת"ח, (זה) [גם] לפי הדקדוק אינו טועה ע"ש:
 רח (א) מברך לאחריהם כו'. אם אכל הפירות כשעור ברכה אחרונה ושוכ הקיאם לא יברך ברכה אחרונה, ולא גרע מנעמל. כן כתב ברבי יוסף [אות א].

11

ג. הראש"ש שם [פ"י] סימן ו':
 ד. הרשב"א [שם] ג' ד"ה הובא [שם] ו' ט'
 [פ"א] רמב"ם שם ג' ו':
 ה. חוספות [שם] שם ד"ה ט':
 ו. נכרות [פ"א] [שם]:
 ז. מדברי חוספות [שם] ד"ה חוספת והראש"ש [שם] סימן ט' והרמב"ם בפרק ג' מהלכות נכרות [שם] כ"י. רמב"ם שם כ"ה. כ"ד ד"ה [שם]:
 * א. כ"ה ג' נכרות פ"ו, רמב"ם שם:

הגהות והערות

ו. במקור חיים הגיה סעיף ד, וכ"ה מהדורם פירוש מקומי, ויד אפרים כתב ש"ל סעיף ו':
 ז. תוכן פ"ט כמ"א:
 ח. תוכן פ"ט הדמשק אליעזר:
 ט. בדפוס הראש"א המג"ם כתוב - פירוש רוב דבש ומיטעו סולת וא"כ עיקרו מתחם דבש וסולת להטעמו. ולפי"ן אין בראש"א שני פירושים. א"ן הכ"י קטן, כ"ד ד"ה ומ"ש רובו העמיק את הראש"א ח"ל - וא"ו עיקרו מתחם דבש. וכ"כ בדפוס הראש"א המג"ם פ"ט כמ"א. לפ"י שני פירושים בראש"א ועין במאמר מרדכי פ"ק ג' שכתב שנינוס י"א שם ע"פ מנחת יצחק נתי":
 ז"י ש"י שער הל"ן פ"ק טו מש"כ י"א שם המאמר מרדכי פ"ק יג':
 ז"א. תוכן פ"ט ט"ו פ"ק ו. חוספת שם, ובלא היעו פ"ק ה. וז"ה כ"י קטן, כ"ה ד"ה וכתב:
 ז"ב. ש"י משנה נכונה פ"ק יג' שכתב לישן:
 ז"ג. ש"י סימן ר"ח סעיף (ג"ל) [שם]:
 ז"ד. ש"י פירוש הלכה סימן כ"ד ד"ה וא"ל אין דרך:
 ז"ה. ש"י מה שכתבו לעיל כסימן ג' בהגהות והערות אות ט':

האדמה עכ"ל. נ"ל דהכי פירושו שנכתבו החטים ונדבקו כו', פירוש על ידי הבישול ונדקין, דודאי על ידי כמישה אין נדקין, אבל אם ישל החטים שלמים, פירוש שלא הסיר הקליפה וא"כ הגרעינים עומדים שלמים שאין נדקין על ידי בישול, מנרך בורא פרי האדמה, ולשון הרמב"ם [שם] ג. ד' שחלקן או כתשן, משמע דכתשן אפילו לא חלקן, רק שהסיר קליפתן, וכן משמע מדכתב [הרמב"ם] הריפות, והן שעורים שהוסרה קליפתן, וכן משמע ממ"ש סעיף ו' ו' אצל גמרא [שם] לא קתני הריפות רק חלקן [שם], לפירוש רש"י [ד"ה חלקן] היינו שחלק אחד לשנים וכדליתא סוף פרק ב' דמועד קטן [יג. ט.]. וא"כ מה שכתב הר"ם [שם] נקפד, כ"ד ד"ה ומ"ש והחוספות] שלא לאכול הני שעורין או חטים שקורין גנז"י גרשטי"ן אלא בתוך הסעודה כמו שכתב סעיף ד', היינו כשלא נדבקו על ידי בישול, אבל אם נדבקו ע"י בישול מנרך בורא מיני מוזנות.

כו'. ועיין מה שכתבתי בסימן קס"ח סעיף ד' [פ"ק ד'] בנזקין: (ג) אפילו עירב עמהם כו'. כאן נחמשת המינים שהם משוייבם ביותר לא אוליין בחר רובא, רק כן שנותנים אותן למאכל, מה שאין כן בשאר דברים אוליין בחר הרוב, כמו שכתבו סימן ר"ב במחלתו [סעיף א' גמ"א], ע"ש. וכן איתא בסימן ר"ח סעיף ו'. משמע דכאן אפילו אינם נותנים טעם, שיש להם חשיבות כיון שהם למאכל, דהא כל דיש דבש אין מרגיש רק טעם כו'. לבלאורה נראה דאפילו אם החמשת מינים הם רוב, כיון שאינם למאכל אין להם חשיבות מאכל לנרך עליהם בורא מיני מוזנות. ואע"ג דבשאר דברים אוליין בחר רובא כמו שכתבו רש"י סימן ר"ח [ר"ב] [סעיף א' גמ"א] הכל גרע טפי שאינם בכלל מאכל כלל, כיון שאינם אלא לדבק, וא"כ אותן הלטקין"ך שהם עשויים בשביל הדבש והבשמים, ממילא היו הקמח רק לדיטוק בעלמא, אין לנרך עליהם בורא מיני מוזנות. אלא דאין להקל בנך, כיון שיש לו הנאה חשובה עכ"פ מלד הריבוי, והומה לזה איתא ב"ד סימן ק"ג בשו"ע שכתב"פ הוא נהנה מלד הריבוי, אע"פ שהוא לפגם. הכי נמי ימא כן שיש חשיבות לחמשת מינים בה, אע"פ שאין אלא לדבק, וגראה שזהו הספק שכתבו המוספות [שם] ג' ד"ה ט' והביאם כאן בשו"ע וטוב להחמיר לגומעם בתוך הסעודה. ובסעיף (ג) [ב] כשזכר שנותנו לדבק ולהקפוטו, לא כתב שם להחמיר בזה, דשם מיירי שאין מחמשת מינים רוב, או בבור דהם בטלים כל שהם לדבק, מה שאין כן כאן שיש רוב, כן נראה לענ"ד: (ד) וטוב להחמיר ולגמבו כו'. כן כתבו המוספות בפרק ילד מנכרין דף ל"ו [שם]. ותמיה לי טובא למה כתב שילא ידי הספק בנה שאוכלס חוץ הסעודה, ממילא לא ינרך עליהם כלל, ולאמאי לא אמרו שינרך עליהם שהכל י'. דהא על הכל שאמר שהכל י'א [נכרות מ. א.]. וכן איתא בסוף סימן ר"ד [סעיף יג.]. כל דבר שהוא מוספק בנכרתו מנרך שהכל, וכן איתא בטור סימן זה לענין נכרת מעין שלם שהביא בשו"ע סעיף ד' שהמוספות מתקפיקו כו'. וסיים בטור שאם אדם ממוספק בנכרה ראשונה ינרך שהכל כו', אבל בנכרה אחרונה אין לומר אלא כפי שנתקנה על כן לא יאכל אלא חוץ הסעודה, וכאן דקאי אבנכה ראשונה היו להם לומר שיאמרו שהכל. וא"ר לומר דגם כאן הוה הספק משום הנכרה אחרונה, דא"ל דם פחות מכחית, ואין לנרך מוזנות יאטרך ג"כ לנרך אחריו מעין שלם. ולפי זה אם רואה לאכול דבר זה, וכן הלטקין"ך שזכרנו [פ"ק ד'] פחות מכחית, ואין לנרך בנכה אחרונה כמו שכתב סימן ר"י [סעיף א.]. אז אין לנרך חוץ הסעודה אלא יאמר לפניו שהכל ולאחריו ולא כלום. כן נראה לי פשוט: (ו) ופטור מנכרה. טעות סופר יש כאן וז"ל ופטור ממה נפשא, וכן הוא במוספות [שם]: (ז) והגרעינין שלמים. דלאו אין אכילתן חשובה לקבוע עליהם בנכה מעין שלם. וספיקא דמוספות [שם] ג' ד"ה הכוסות] לענין נכרה אחרונה הוא אם ינרך על הממיה ועל הכלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה, דלא אשכחן נכרת על הממיה אלא אם בירך תחלה בורא מיני מוזנות:

ודוקא שנתמעכו יפה כמו שכתבו המוספות [שם] ד"ה הכוסות]. וכן הדין בגרעינין שלמים. ועיין בשל"ה [שער האומות], קדושה דמי נכרות הנהיין כלל ג' אות א. ועיין מה שכתבתי סימן ר"ה סעיף ב' [פ"ק ו'] דהרוטב דינו כמאכל עגמו: ג' ולגמבו. פירוש לאכלו, ועיין סעיף ו': ד' דגן. כל חמשה מינים בכלל: ה' שלמים. שלא הוסר קליפתו ולא חילק, רק כמו שכתבתי אין אותו מהגורן, מה שאין כן באורז דדרך לבשלו שלם [כסף משנה ר"ש פרק ג' הלכה ב.]. עיין סעיף ו' [פ"ק ו'] וסעיף ב' [פ"ק ב.]:

באר היטב

(ב) כתשן. משמע דנכרשא מיירי ששלקו בלא כמישה, וקשה דבסעיף ד' כתב כששלקו [שגרעינין] [הגרעינין] ו' שלמים מנרך בורא פרי האדמה, ואפשר דהכא מיירי ששלקו עד שנתמעק, עיין מ"א [פ"ק ב.]: (ג) בעלמא. כתב הע"י [פ"ק ד'] לבלאורה נראה דאפילו אם החמשת מינים הם רוב, כיון שאינם למאכל אין להם חשיבות מאכל לנרך עליהם בורא מיני מוזנות. ואע"ג דבשאר דברים אוליין בחר רובא, הכל גרע טפי שאינם בכלל מאכל כלל, כיון שאינם אלא לדבק, וא"כ אותן הלטקין"ך שהם עשויים בשביל הדבש והבשמים ממילא היו הקמח רק לדיטוק בעלמא, אין לנרך עליהם בורא מיני מוזנות. אלא דאין להקל בנך, כיון שיש לו הנאה חשובה עכ"פ מלד הריבוי, והומה לזה איתא ב"ד סימן ק"ג בשו"ע שכתב"פ הוא נהנה מלד הריבוי, אע"פ שהוא לפגם. הכי נמי ימא כן שיש חשיבות לחמשת מינים בה, אע"פ שאין אלא לדבק, וגראה שזהו הספק שכתבו המוספות [שם] ג' ד"ה ט' והביאם כאן בשו"ע וטוב להחמיר לגומעם בתוך הסעודה. ובסעיף (ג) [ב] כשזכר שנותנו לדבק ולהקפוטו, לא כתב שם להחמיר בזה, דשם מיירי שאין מחמשת מינים רוב, או בבור דהם בטלים כל שהם לדבק, מה שאין כן כאן שיש רוב, כן נראה לענ"ד: (ד) וטוב להחמיר ולגמבו כו'. כן כתבו המוספות בפרק ילד מנכרין דף ל"ו [שם]. ותמיה לי טובא למה כתב שילא ידי הספק בנה שאוכלס חוץ הסעודה, ממילא לא ינרך עליהם כלל, ולאמאי לא אמרו שינרך עליהם שהכל י'. דהא על הכל שאמר שהכל י'א [נכרות מ. א.]. וכן איתא בסוף סימן ר"ד [סעיף יג.]. כל דבר שהוא מוספק בנכרתו מנרך שהכל, וכן איתא בטור סימן זה לענין נכרת מעין שלם שהביא בשו"ע סעיף ד' שהמוספות מתקפיקו כו'. וסיים בטור שאם אדם ממוספק בנכרה ראשונה ינרך שהכל כו', אבל בנכרה אחרונה אין לומר אלא כפי שנתקנה על כן לא יאכל אלא חוץ הסעודה, וכאן דקאי אבנכה ראשונה היו להם לומר שיאמרו שהכל. וא"ר לומר דגם כאן הוה הספק משום הנכרה אחרונה, דא"ל דם פחות מכחית, ואין לנרך מוזנות יאטרך ג"כ לנרך אחריו מעין שלם. ולפי זה אם רואה לאכול דבר זה, וכן הלטקין"ך שזכרנו [פ"ק ד'] פחות מכחית, ואין לנרך בנכה אחרונה כמו שכתב סימן ר"י [סעיף א.]. אז אין לנרך חוץ הסעודה אלא יאמר לפניו שהכל ולאחריו ולא כלום. כן נראה לי פשוט: (ו) ופטור מנכרה. טעות סופר יש כאן וז"ל ופטור ממה נפשא, וכן הוא במוספות [שם]: (ז) והגרעינין שלמים. דלאו אין אכילתן חשובה לקבוע עליהם בנכה מעין שלם. וספיקא דמוספות [שם] ג' ד"ה הכוסות] לענין נכרה אחרונה הוא אם ינרך על הממיה ועל הכלכלה ומסיים על האדמה ועל פרי האדמה, דלא אשכחן נכרת על הממיה אלא אם בירך תחלה בורא מיני מוזנות:

שערי תשובה

ועיין פנים מאירות חלק ב' סימן כ"ז: (ב) כתשן. עיין באר היטב, ועיין ביד אפרים מה שכתב על דברי המ"א בזה: (ג) בעלמא. עיין באר היטב. ועיין פנים מאירות חלק א' סימן ס"ח שחושש לומר שינרך המוציא ושלש ברכות, שכן הוא לדעת ר"ח בחלה [נכרות לו. ב חוספות ד"ה לחם]. והביא שם דברי הב"ח [סימן קסח קמא, א ר"ה ומ"ש הוואן והו"ט ו' שם ס"ק ו.]. ועיין בשו"ת בית אפרים [א"י] סימן י"א י"ב, והבאחיז לעיל סימן [קס"ז] [קסח] [פ"ק ו.]. ומבואר דמתנה העולם לברך בורא מיני מוזנות ומעין שלם, יש לו על מה לסמוך:

ביאור הגר"א

[ה] ודייבא. [שם] ל"ו ב': [ו] אפילו כו'. שם: [ז] הרבה. [שם] ל"ו ב', דמפשי ביה קמחא [וכו']: [ח] יותר מהם. שם, האי ריהטא כו'. ופירוש הרשב"א [שם] לו, ב ד"ה רובשא] רובשא עיקר, פירוש שרובו דבש ומיטעו סולת. עיין סעיף (ד) [ז] [ז]. ועוד פירוש הרשב"א פירוש אחר [ז], רובשא עיקר, דעיקרו דבש וזולתו להטעמו ר"י ע"ש. וזה שרחרו רבינו ר"ד סעיף י"ב אבל אם

רח א' [ש"ע] דבש הרבה יותר מהם. אפילו נענין דליכא כחית דגן כבדי אכילת פרום, מ"א סימן זה ס"ק ט"ו. ואפילו לא אכל רק כחית מהסעודות דהכל נמשך אחר הדגן, פרי ס"ק [שם] חמשת מינים א': (ב) ושם ס"ק [שם] ופטור מנכרה. קשה לי הא אם לא לנרך לנרך ברכה בתוך הסעודה כמו בכל פירות, וצ"ע [ז]. אמר חזק רב מלאים כן עגן המלך להכי גינת

1. שם במדכי:
 זי. כ"י קמ"א, א ד"ה וכתב:
 ת. רבי יונה [נכנסת מ, ב ד"ה וזמן] ורבי ירוסם [נמי עו מ"ה קמה, ד] כ"ס רבי שמשון [מלה פ"א משנה ה] [והרמב"ם] [והרמב"ן] [הלכות טלה ט, ג]:

הלקט [וימן קמג] השורה פתו בין או כשום משקה שקורין וז"ל א"ל כ"י, כתב רבינו שלמה ז"ל [הפירוש עמוד קפ] שהפת פוטרת, ולעולם אינו חייב לברך בורא פרי הגפן או שהכל עד ששמה המשקה דרך שתייה. וכן משמע בשלטי גבורים [נכנסת] ק"ע כ"ט, ב א"ת ה, וכן כתב התניא [וימן מד] כשמו. ומסיים [המניא], לפיכך טוב לברך מחלה על המשקה ואח"כ ישרה בו פתו, וכן נמי כשנזמנין היין בקערה עם המלח [של"א זלע"ז] כדי לטבל בו הנכר אין צריך לברך, דהו ליה גזר עיקר, והנכר נכר נפטר בנכרת המזליא, עכ"ל. [וי] ולשעטמיה אול דקפירא ליה [שגלי הלקט טס] דמשקין לריכין נרכה בחוך הסעודה. ונפקא מינה לדין

ציונים לרמ"א

10 מרדכי [נכנסת רמז קט]:

הגהות והערות

טז במהרי"ש כ"ט ששניה ועין מהרי"ט:
 טז חוקי דפ"א עפ"י ד אפרים ודגול מרננה:
 עו וכן הגיה גבורי לקט. וכוננס דכמה דפוסים כתב מ"ח:
 טא כן העתיק רבי קמח, א ד"ה וכתב אמנם לפניו במדכי יחלה הואיל וינטוק, וכן העתיק מהריק"ש. ועין עליה שער האומות ס"ה, ב כלל ב א"ת ז ונאור הלכה ד"ה ין:
 עב חוקי דפ"א ע"פ מהדו"ח פלאק תקמ"ה:
 עג כן הוא דפ"ר. אמנם דפ"א חיקט ע"פ מנין מ"ס, לשת קמח נמי:

הגהות הסמ"ע

ספ"ה יב א"א בפירושו וכו'. זה קאי גם אשל... בסעיף י"א ור"ק:

יב ו [לה] יש מי שאומר שפת השרוי [טז] [וכ] בין [הגה] " אלוס אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש י" [ול] ונראה שאין דבריו אמורים אלא בפירורין או בפרוסות שאין בכל אחת כזית: יג " אפילו דבר י" [וי] שבלילתו י" [פירוש] לישת הקמח באיזה משקה שיהיה י" עבה [ול] אם בשלה או שנגה אין מברך עליה המוציא אפילו שיש עליה ז"א תוריתא [כח] דנהמא [טז] ל"ב י" ואפילו נתחייבה

השלמן ערוך נסעיף שאחר זה: [טז] ביין אדום. ז"ל המרדכי שם [נכנסת רמז קט]. וכן השורה פתו בין אין מברך המזליא, שיהא מתורת לחם הואיל וסימוק [וי], ודומה לפת הנל כנסת, מברך בורא מיני מזונות דמיון זיין, עכ"ל. שעל ידי זה נשמנה זרמו. אבל בלבן הוא דינו עד [וי] שימלכן [היינו] [היין] מחמת הפת, כמו שכתוב לפני זה [נסעיף יא] לענין מ"ס: [טז] ואפילו נתחייבה בחלה. יש להקשות הא כתב צ"ד סימן שכ"ט [נסעיף ג] דכח"א גוונא אין חייב בחלה. וצריך לומר דכח"א מיירי בזה דעתו מחלה לאפותה ונמלך לטגנה, דכח"א גוונא חייב בחלה.

אם אין בו חומר לחם ומברך בורא מיני מזונות, וא"כ לא פטר פת להמשקה, ולכן צריך שיברך על המשקה, וכן יש לנהוג. אח"כ מלאמי במוספתא [נכנסת] פרק ד' [הלכה י] אורז ויין מברך על האורז ופוטור את היין, דהו ליה [וי] אורז עיקר. מיהו אם עיקר כוונתו על הוסי"א, הו ליה יין עיקר. ואם כוונתו על שניהם, יברך על שניהם, עיין מה שכתוב סימן קע"ז [נסעיף א-ב]. ומהרי"ל [הלכות נכנסת עמוד טס] כתב בשם מהרי"ט [הלכות ומנהגי מהרי"ט סימן קל"ח] פת שנפל [וי] לין חוך הסעודה [וי] יש לברך עליו בורא פרי הגפן, עכ"ל. נראה לי די"א לו ממה שכתב החוספות [וי] בנכרות דף מ"א [ע"ז ד"ה הלכות] דלפירוש רש"י [שם ד"ה דע"ס] כששרה פתו בינו לא פטור ליה פת, ע"ש. ומיהו אנו סבירא לן דהפת פטור ליה כששורה בתוכו ואוכל הפת, כפירוש החוספות, ע"ש, ועיין סימן ר"ב [נסעיף א], ונראה לי דאם מפרר מעט לחם דק דק לתוך השכר חס כדי שימין בו טעם, אינו מברך רק שהכל על הפת, ועיין סימן ר"ח סעיף ו' [ח"ל הרמב"ם] [נכנסת] פרק ג' [הלכה ד-ה] כל תבשיל שעירב בו אחד מחמשת מינים, בין קמח בין פת, מברך בורא מיני מזונות, ובלבד שלא יהיה טפילה בו. ועיין סוף סימן ר"ד. והכל הלחם טפל, [וי] דעיקר כוונתו [לאכול] [בשמות] [וי] השכר, והלחם אין בו ממשות ודבר חשוב: ז"א תוריתא דנהמא. [וי] פירוש, כגון שאפילו בחלפס, אפילו הכי לא הו לחם. ולא דמי למה שכתוב בסעיף י', דהחם הו לחם מעיקרא, ו" ולכן כל זמן שיש בו חומר לחם לא נפיק מתורת לחם. ועיין סעיף י"ד ב"ה"ה דמעט משקה לא מקרי משקה: ל"ב ואפילו נתחייבה. [וי] פירוש, אפילו למאן דאמר דמחייב בחלה, אבל אן קיימא לן דפטורה, כמו שכתוב צ"ד סימן שכ"ט [נסעיף ג]. וכתב הנ"ח [קמח, ב ד"ה ב] דאם היה דעתו לאפותה ונמלך לבשלה מודה רבינו שמשון [מלה פ"ה משנה ה] דמברך המזליא וכו', ע"ש. ו"לעני"ד נראה שזה אינו, דשאלמא בחלה מחייב דחלה החיוב בשעת לשה ואז היה דעתו לאפות, אבל

ערך דחם למהריק"ש

ספ"ה יב ביין וכו'. הואיל וסימוק:

שערי תשובה

דפסקא דאף פת גמור שנטחן עד אשר דק ואין בו פירורין כזית, אע"פ שגלגלם יחד ע"י רבש או שמן, כל שנשנתה תוארן מתואר לחם בין שבשלו אח"כ או אפוא, כל שע"י אפיה לא חזר עליו צורת הפת כגון לעקיד וכיוצא בו דאזיל חיזורא ואחי סומקא אין מברכין עליו רק בורא מיני מזונות. ואין צריך לומר בחיבורו ובקניינא דליין שבישלו במים ואף אם חזרו בכיצים אם נתבשל. אך אם נאפה יש להסתפק, שדעת התוספות ובינה טו, ב ד"ה קמ"ל דאפילו אם נעשה מקמח ממש מברך עליו המוציא, ומכל שכן בפח פרוז. וירא שמים לא יאכל כי אם בחוך הסעודה, ע"ש:

שאלת זה, [ט"ז ס"ק ד]: [כז] ביין אדום. שעי"ז נשמנה זרמו. אבל בלבן הוא דינו עד שימלכן [היינו] [היין] מחמת הפת, כמו שכתוב בסעיף שלפני זה, [ט"ז ס"ק טו]. כתב [רש"ל] [בשבלי הלקט] השורה פת בין או בשום משקה כתב רבינו שלמה שהפת פוטרתו, ואינו חייב לברך בורא פרי הגפן או שהכל נהיה בדברו עד ששטה המשקה דרך שתייה. ולפיכך טוב לברך תחלה על המשקה ואח"כ ישרה בו פתו, מ"א [ס"ק ל]. עיין שירי נכנסת הגדולה [הגב"י אות יא]. וכתב עוד ו"מ"א שם דאם מפרר מעט לחם דק דק לתוך שכר חס כדי ליתן בו טעם, אינו מברך רק שהכל על השכר, עיין סימן ר"ח סעיף ו'. ולענין אם חייב לברך על היין, נראה דלזילין נמר העיקר, אם היין עיקר ואכילה הפת נחוב למתק את השמיה מברך על היין ופוטור את הפת, ואם הפת עיקר והיין למתק לו האכילה מברך על הפת ופוטור את היין, ואם שתייה עיקר מברך על שניהם, על הפת בורא מיני מזונות ועל היין בורא פרי הגפן, עולת ממיד [ס"ק י]. ועיין מ"א ס"ק למ"ד: [כח] דנהמא. פירוש, כגון שאפילו בחלפס, אפילו הכי לא הו לחם. ולא דמי למה שכתוב בסעיף י"ד, דהחם הו לחם מעיקרא, לכן כל

הגהות רעק"א

[ז] [פניא פקליא] ו"לכן כ"ל זמן שיש בו. דנר"ו ז"ע, דמפשט השו"ע דנר"ו נראה דלין מולה כלל בתואר לחם וכו':

ביאור הגר"א

[לה] [נסעיף יב] יש בו. הואיל ונתאדם יצא מתורת לחם: [ול] ונראה בו. כמו שכתוב בסעיף י': [ול] [נסעיף יג] אם בשלה בו אפילו שיש עליה בו. לאפוקי סברא שניה שמחייב אם בשלה. ודוקא שיש לה תורתא דנהמא, כמו שכתוב בהג"ה. ודלא כמ"א [ס"ק יג] לון שכתב דבשלה לא שייך תוריתא דנהמא, ואשתמיטתיה דברי הרא"ש בפסחים שם [פי"ב סימן טז] ובהלכות חלה שם [סי' ב] שכתב ועוד היה אומר ר"ח בו אבל דבר שבלילתו עבה בו ואפילו סופו לבשלה במים בו הכי נמי מברך עליה המוציא לאחר בישול בו והוא הדין נמי למבושלים במים דלא מסתבר לחלק בין מים לשמן בו ור"מ הגיה בו, כדי לבשלה בו, אחר שנתבשלה בו, ע"ש. ואע"ג שכתבתי בסעיף י' [ס"ק יב] דכה שכתב הר"ש דבישול מבטל לאפיה דלא קיימא לן כוחותיה, מכל מקום בזה אפשר למיפסק כמותו, דשם דוקא שאפאה מקודם, וכמו שכתב הרא"ש בהלכות

אוצר מפרשים

מהן לחם אף ששייגה או בישל מכל מקום הו לחם, באשר שיש להם תורתא דנהמא על כרחן לחם הוא, אף קצת בני אדם אוספין לחם זה בתנור רש בהם לקמץ עצים מבשלים או מטגנין אותו מכל מקום לחם גמור הוא. ור"ש תיפס על ר"ח דעל כרחן הבישול מבטל מתורת לחם מהיהא דרדיק מבושל. אמנם כשהיה דעתו לאפות ונמלך לבשלה בזה מודה הר"ש דאמרינן שזה על דעת האשונה הוא עושה. שרוצה לאכול אחר בישול בתורת לחם. הואיל ויש בו תורתא דנהמא והו לחם גמור, בה שאין כן בדיק מבושל כוונתו ע"י בישול לבטלה מתורת לחם

טז [פניא ספ"ה] דעיקר כוונתו באכ"ה השכר והחם וכו'. לשהות השכר, כצ"ל: [ה"ט פ"ב ב] יו [ש"ע פ"ה יג] [שיברך על דחם אחר] [שבלילתו עבה]. נ"ב, והוא מה שקורין פאכטי"ס שבלילתו עבה ומתבשלים בקורה ונראים כגלוסקאות: [חמת עושה] יח [שם] פירוש אישת הקמח במים וכו', כצ"ל: [נתיב היים] יח. ונראה דהתורה דהיה וי"ד כמו שפירש הט"ז ס"ק י"ג, ודלא כמ"א

15

- ד. כל טו [סימן טו]
- ה. כל טז [סימן טז]
- ו. כל טז [סימן טז]
- ז. כל טז [סימן טז]
- ח. כל טז [סימן טז]
- ט. כל טז [סימן טז]
- י. כל טז [סימן טז]
- יא. כל טז [סימן טז]
- יב. כל טז [סימן טז]
- יג. כל טז [סימן טז]
- יד. כל טז [סימן טז]
- טו. כל טז [סימן טז]
- טז. כל טז [סימן טז]
- יז. כל טז [סימן טז]
- יח. כל טז [סימן טז]
- יט. כל טז [סימן טז]
- כ. כל טז [סימן טז]
- כא. כל טז [סימן טז]
- כב. כל טז [סימן טז]
- כג. כל טז [סימן טז]
- כד. כל טז [סימן טז]
- כה. כל טז [סימן טז]
- כו. כל טז [סימן טז]
- כז. כל טז [סימן טז]
- כח. כל טז [סימן טז]
- כט. כל טז [סימן טז]
- ל. כל טז [סימן טז]

ועיין ריש סימן קנ"ח [פס"ד]: ד רק שהב"ה הוא...
 לי דהאור זרוע [ש"ס מהר"ם אור זרוע סימן לח] סבירא ליה דדוקא
 בה שהוא טפל לשמיית שאר משקין, והיה ראוי לנבך על המשקה
 שהכל ולפטור זה, אך מפני שאוכל הטפל חלה מנבך עליו, לכן
 מנבך עליו כנצרכת העיקר, אבל
 כנצרכת העיקר הוא דבר אחר אין
 מנבך עליו שהכל. אבל בתרומת
 הדשן [סימן לח] הבין דהאור זרוע
 מיירי דאפילו רוצה לשמות יין מנבך
 על הגרעינים שהכל, הואיל והן
 טפלים הפסידו ברכתן העצמית
 ומנבך שהכל ואח"כ מנבך על היין
 בורא פרי הגפן וי"ע מנה ליה
 הא, וגם הרב ז"ל [ד"ה כהן] חולק
 עליו לכן נראה לי דאין לסמוך על
 הוראה זו עיין מה שכנחתי סימן
 קע"ד סעיף ז' [פ"ק יז]:
 ה שאין מתכוונים. אבל
 נמדיטת אלו שמניחין המרקחת על
 הדוכשנין טפלים [למאכל
 אי"י כוננו ג"כ לאכילת הדוכשנין
 ומנבך עליהם: ו לאכילת דהם.
 רק שנאים לנבך המרקחת עליהם
 שלא ינפשו הידים בדבש:
 ריג א אפילו בלא הסיבה.
 אימא גמרא [בבבא מ"ג, א'
 שרצין היה בטענות גדולות
 שהאורחים מתכנסין ויושבים על
 כלם ואז עולין ויושבין במקום
 המעודה, ובמקום הראשון כל אחד
 מנבך לעצמו דכיון דעמיהו למיעקר
 לא מקרי קביעות כלל וגרע
 מישיבה. בתבו המוספות [שם
 מ"ג, א' ד"ה הספן] ואם תאמר מאי
 שאל דנמוגמר לא בעי הסיבה יש
 לומר דנמוגמר כלם נהנים בחד
 מה שאין כן באכילה שנהנים זה
 אחר זה עכ"ל. משמע דנמוגמר
 אפילו ישיבה לא בעי, וכן משמע
 [ב"ב סימן רנ"ח] סעיף י"ד דהא
 התם לא היו ישיבה, דישיבה היינו
 יחד בקביעות אדעתא
 דאכילה וכיוצא בה, והתם עוסקים
 בלימוד, ואפילו הכי אחד מנבך
 לכולם וכן משמע בחלמדי רבינו
 יונה שם [ל"ג, ב' ד"ה כל אמר]:
 ב דבישיבה. בשלחן אחד כמו
 שכחזו סימן קס"ז סעיף י"א:
 ג צריכים יח"ק. ואם בלא בסוף
 הסעודה אחד מנבך לכולם
 ברכה אחרונה [כיון דבא להם
 זמן על ידי פת [ב"ב ד"ה וכחז
 הרשב"א רש"ב"א ברכות ל', א'
 ד"ה ונתן] [ב"ב עיין סימן
 (קס"ז) [קע"ז]]
 סעיף ב' [פ"ק יז]:

גרעיני וגדננות למתק השמייה (ו) מנבך על האוכל תחילה
 אף על פי שהוא טפל לשמייה ואינו מנבך עליו (ז) ד רק שהכל
 הואיל והוא (ח) טפל לדבר אחר:
 ד [סי' מ] מרקחת שמיניחין (י) על ריקיין דקים אותם
 (יא) ריקיין הוו משלה למרקחת שהדבר ידוע
 ה שאין מתכוונים ו לאכול (יב) לחם:
 סימן ריג
 מי שיצא אל מוציא אחרים. וכו' ג' סעיפים:
 א [א] על כל פירות ושאר דברים חוץ מפת ויין
 [ב] אם היו האוכלים שנים או יותר אחד פוטר
 את חבריו א אפילו בלא הסיבה [ג'
 וביהו ישיבה
 מיהא (ד) בעו [ג'] דדוקא פת ויין בעי הסיבה
 [א] ולידין הוי ישיבה כמו הסיבה לדידהו [ג'
 ולפי
 זה לדין דליה לן הסיבה אין חילוק בין פת ויין לשאר
 דברים ב דבישיבה אפילו פת ויין אחד מנבך לכולם
 ושלא בישיבה בשאר דברים נמי כל אחד מנבך לעצמו
 [ה] והא דאמרין דאחד מנבך לכולם בשאר דברים חוץ
 מן הפת הני מילי בברכה ראשונה [א'
 אבל בברכה
 אחרונה ג צריכים ליחלק [ב'
 וכל אחד מנבך לעצמו

שעוסקין בשמייה מקרי קודם השמייה, דהא לא בא למתק מה ששמה
 כבר רק מה שישמה אחר כך שעל ידי זה יגרור לו תואר לשמייה
 אח"כ, ממילא איקרי קודם לשמייה ולא נפטור על ידי הנצרכה שבדרך
 קודם השמייה הראשונה, דהא אינם צריכים להיות טפל למה ששמה
 כבר דלמה לתועלת לו, ואין זה
 דומה לים שאוכל אחר הגטון שהוא
 לתועלת על מה שאכל כבר וטפל
 לו, זה נראה פשוט: (ו) מנבך
 על האוכל תחילה. דלא יתכן
 שיפטרנו העיקר אח"כ בנצרכו
 למפרע וכבר היה נהנה בלא ברכה,
 כן כחז בתרומת הדשן שם [סימן לח]
 וקשה לי ממה דפרק כ"ד
 מנבכין [ב"ב ט"ז דף מ"ג א'
 מנבכין על הריח משתעלה
 ממרותו, והא לא ארס עדיין ולא
 נהנה, ומשני כיון דעמיהו לאורזי.
 אי"כ הכא נמי ימא לא שדעמו
 לשמות יין ואוכל תחלה למתק
 השמייה שפיר ינבך חלק על היין
 ואכל הגרעין ושמה. ואין לומר
 דהוה הפסק בין ברכה לשמייה,
 דהא המזליא הוה דבור הפסק
 בין ברכה לאכילה, ואפילו הכי אם
 אמר הציאו מלח או לפתן לא הוה
 הפסק כיון דלנוכך האכילה [סימן
 קפ"א סעיף ו], הכי נמי אכילה זו
 לנבך השמייה היא ולא הוה הפסק. יש לומר דכאן הוה הנאה
 אחרת מן השמייה על כן הוה הפסק: (ז) רק שהב"ה הבי'
 [ד"ה כהן] כחז על זה ונראה לי דלפי מה שכחזו רבינו סוף סימן
 ר"י בשם הרא"ש [שם פ"ו סימן טו] דבשכל חסרון השיעור לא שייך
 ב ברכה אחרת, הכי נמי בשכל למתק השמייה לא משתנה ברכתו
 עכ"ל. ורמ"א [מנכ"מ מה א"ח כ' כחז על זה] דלימא לדבריו אלא
 כיון שהוא טפל לדבר אחר ואין עיקר ההנאה מאותו דבר, אין
 לנבך עליו ברכתו הראויה לו, אלא לנבך עליו שלא יהנה
 מהעולם הזה בלא ברכה, וכשמנבך עליו שהכל יאל ולא דמי לפחות
 מכשיעור שהוא נהנה מהאוכל שהוא עיקר הנאחז ונריך לנבך עליו
 ברכתו הראויה לו עכ"ל. ואין חילוק זה מספיק לעניות דעמי לבטל
 דברי הבי', דגם בחסרון שיעור לא מקרי נהנה כדלרא מעיקר
 הגאחז, דכל שאין בה כשיעור אין ההנאה שלימה, וא"כ מה לי
 שאין ההנאה שלימה ממחמת חסרון שיעור או מחמת שהוא טפל
 לדבר אחר דבתרומתו איכא קלח הגאחז עכ"פ, ובלש [פס"ד א'
 כחז
 ח"ל, דלא דמי לחסרון השיעור דשם אין חיוב ברכה, אלא שמשני
 חסרון השיעור אנו צריכים לקטוע לו ברכה אחרת, על זה אמר הרא"ש
 דבשכל חסרון השיעור לא שייך ברכה אחרת, אלא לא ינבך כלל,
 אבל הכא פשוט לנבך, אלא שיכול לפטור עם העיקר, רק מטעמה דלא
 יהנה מן עולם הזה בלא ברכה והוא נהנה כבר קודם
 אכילת העיקר הדעת נותן שינבך חלה, ולא משום עצמו אלא משום
 העיקר שרוצה לאכול אח"כ דהא אינו ספח ב אלא בעיקר, דהא
 מודה הרא"ש דמחמת טפלותו משתנה ברכתו עכ"ל. גם זה אינו
 מספיק דהא התם ג"כ יש לומר דאסור ליהנות בלא ברכה, ואם כן
 ב פחות מכשיעור היה לנו לומר שלפחות ינבך בורא נפשות רבות,
 ואפילו הכי אמר הרא"ש כיון דהוא דבר שברכתו מעין ג' לא שייך
 בו כלל בורא נפשות רבות אפילו בפחות מכשיעור, הלא נמי כן
 הוא דלא יהיה שינוי ברכה ממנה שיש בו, אלא אחת משמים יהיה, או
 לא ינבך כלל, או ינבך ברכה הראויה לו. ולע"ד נראה לתרץ באופן זה,
 דהתם מיירי בברכה אחרונה, ולא מצינו בו דבר כלל, אלא כל
 מין פרט בפני עצמו, על כן כל המשנה שם נקרא שינוי ואין זה נכון,
 מה שאין כן [כאן] [דמייירי בברכה ראשונה, שיש בה כלל, דעל
 הכל שאמר שהכל יאל, אלא דמפני החשיבות שיש בקצתם הוסיפו
 עליהם לכתחלה לפטר בהם בברכות מיוחדות, וא"כ כל שאין שייך
 בו שפיר ברכה מיוחדת בפרט שלו שבה סומך על העיקר עכ"פ
 נכנס לכלל וינבך שהכל שגם זה ברכה שלו כן נראה לי נכון. ועכ"פ
 מיירי הכא שאין הטפל חביב עליו דאם לא כן היה לנבך עליו ברכה
 מיוחדת שלו כדאיתא לעיל בסמוך: (ח) ריקיין היו
 פפ"ה למרקחת. נראה דזה דוקא אם אוכל הרקיין עם המרקחת,
 אבל אם אוכל המרקחת מלמעלה והשאיר הרקיין ואוכלו בפני
 עצמו לנבך ברכה הראויה להם דלא עשה מהם גם כן עיקר:

עשרת וקנים
 ריג א [א] לדין הוי ישיבה
 כו. וכדי להוציא את עצמו
 מן הספק אין בקובצין עצמן
 לשמות יין יכוון המנבך
 שלא להוציא אחרים כד
 שיחייב כל אחד לנבך
 לעצמו [ב"ב ד"ה טו]:

הגהות והערות
 א' עיין סימן קנ"ח סעיף
 ט':
 א' כן הוא בדברי רבינו
 הר"ם אפרים, אולם המנבך
 חייב והמירוס משמן הגיהו
 "א"י":
 ב' נוסף בתהודות אמ"ד
 ט"ס:
 ריג א [א] כוננו דנמוגמר
 אמ"ד תקי"ד (פרס"ק)
 העוסק סעיף ד, ונמוגמר
 דיהנהפטר סמ"ב העוסק
 סימן רנ":
 ב' עיין ריש סימן קנ"ח:
 ג' [ג' י"ז פ"א]
 ג' בדרישה א"ח כ' ג' ג' ג'
 "ברכת המנוח" עיי"ש
 בארחת ועיין מור וקטיעה
 מה משפיר וגורם דברי
 הרשב"א:
 ד' תקון ע"פ מלחית
 השקל, מקור חיים, יד אפרים
 ופרי מגדים:
 ד' תקון פ"ס מ"ג
 גנ"ס, א"ף המנבך ס"ק ג'
 ועיין אלה רבס סימן קע"ד
 פ"ק ח' נטויו:

מעדני סימן צב אשר רכא

16

ולא בתר ה' מינים. אבל אנן קי"ל כרב ושמואל דכל שיש בו מה' מינים ברכתו במ"מ.

מדידא עיקר ברכתו במ"מ, ולכן ס"ל דתבשילא דסילקא ברכתו כפה"א אפילו אם הקמת בא לטעם דאולינן בתר העיקר

סימן צב

ברכת השניצל

גם (ואולי בעיקר) לטעם, ואם בא גם לטעם ברכתו במ"מ וכמש"כ בשו"ת מים חיים (לבעל הפר"ח) סי' ח'.

ג. יש שהביאו את דברי המג"א קס"ח סק"ל דאם מפרר מעט לחם דק דק לתוך שכר חם כדי שיתן בו טעם אינו מברך רק שהכל על השכר, דהלחם הוא טפל דעיקר כוונתו לשתות השכר והלחם אין בו ממשות ודבר חשוב, עכ"ד. הרי דשייך שחמשת המינים יתנו עבור טעם ובכ"ז לא יברכו ע"ז במ"מ. אלא דצריך ליישב דברי המג"א עם דברי הרשב"א. ונראה דשאני נידון המג"א דאין בלחם ממשות ולכן אין לו חשיבות הגם שניתן לטעם, ואכן הח"א (כלל נ"ד סי"ג) כתב דאם הפירורים בעין יש בהן ממשות אינן בטלין וצריך לברך גם עליהם. אמנם יתכן שהח"א יודה דאם לפירורים יש ממשות אבל אין להם חשיבות דאין ברכתו במ"מ, אך אין זה נוגע לנידון השניצל, דשם ודאי דהפירורין יש להם ממשות וטעם חשוב ביותר, ובודאי אין להקיש מדברי המג"א לנידון השניצל. ועיין מש"כ בזה בס' פתחי הלכה (מילואים סי' ט"ו).

ד. יש שכתב לחלק בין היכא שלמיני הדגן יש טעם חשוב לעצמו (הגם שאינו העיקר) לבין היכא שכל מטרותו היא

החמשת מיני דגן ששלקן או כתשן ועשה להם תבשיל כגון מעשה קדירה הריפות ויש כרמל ודייסא, אפילו עירב עמהם דגש הרבה יותר מהם או מינים אחרים הרבה יותר מהם מברך עליו במ"מ ולבסוף ללחמחיה, אבל אם לא נתן הדגן בתבשיל אלא לדבוקו ולהקפותו בטל בתבשיל.

ענין ברכה על שניצל נהוג עלמא לברך שהכל, והדבר לכאורה פלא שהרי מטרות הציפוי העשוי מפירורי לחם הוא טעם ולא רק לדבק. וראיתי סברות שונות וטפרי זמנינו להליץ על המנהג, ונדון בהם להלן.

יש שהביאו את דברי המאירי דדווקא בשעיקר התבשיל קרוי על שם אותו מן החמשת המינים מברכים במ"מ, ובג"ד ודאי העוף הוא העיקר ולא הציפוי. אמנם לפמש"ב לעיל סימן צ"א דעת המאירי יחידאה היא, והפוסקים האחרונים לא נקטו כוותיה לדינא.

ב. יש שכתבו דמטרת הפירורים היא רק לדבק את הביצה שעליו בכדי שהשניצל לא ישרף בטיגון. אך חושבני שאין זה נכון במציאות, דברור ללא שום כל של ספק דמטרת הפירורים היא עכ"פ

ביה קמחא במ"מ, הדר אמר אידי ואידי כפה"א והאי דשדי בה קמחא טפי לדבוקי בעלמא עביד ליה, ע"כ. ודייק האו"ש דבתבשילא דסילקא דלא מפשר ביה קמחא ברכתו כפה"א גם ללא הסברא של לדבוקי בעלמא. ומזה הוציא גדר חדש דכללא ד"כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו במ"מ" הוא רק היכי דאם היה מרבה בקמחא ג"כ הוי חזי לאכילה, דלכן המעט המעורב מחמשת המינים חשיב ומברכין עליה במ"מ, אבל בתבשילא דסילקא אילו היו מרבים בקמחא טעם הסילקא היה נפגם ולכן המיעוט המעורב לא חשיב ואין מברכין עליו במ"מ גם ללא טעמא דדבק, עכ"ד.

ודבריו מחודשים מאד, דמסתמא בהרבה מאכלים אם יוסיפו הרבה קמח יהא המאכל פחות טעים (דאל"כ היו שמים מראש יותר קמח), ומה לי אם יפגם מעט מה לי אם יפגם הרבה. גם מנ"ל דטעם הסילקא נפגם ע"י ריבוי קמח, אולי לא מפשר ביה קמחא מפני שגם במעט סגי. גם מסתימת הפוסקים לא משמע כן, דה"ל להזכיר מחילוק זה. ולעצם הוכחת האו"ש מהגמ', יש לדחות דגם בהו"א ידע רב כהנא את הסברא של לדבוקי, רק חשב דאם מפשי קמחא ע"כ דהוא גם לטעם ולא רק לדבוקי, ונתחדש לו במסקנה דכל מה דמפשי הוא רק לדבוקי, אבל לולא הלבדוקי ודאי היתה ברכתו במ"מ. ועוד יש לדחות (כפי שראיתי בס' פתחי הלכה במילואים סי' ט"ו) דרב כהנא לשיטתיה בדף ל"ו ע"ב דאמר דברכת הדייסא במ"מ משום דסמידא עיקר, וכפי שביאר בשיטת ריב"ב (שהבאנו לעיל אות א') רב כהנא לא ס"ל לכללא ד"כל שיש בו" ורק משום

רק להטעים את המין השני. אמנם מלשון הרשב"א "עיקרו מחמת דבש וסלתו להטעימו ולהכשירו" משמע דבכל גוונא שניתן לטעם ברכתו במ"מ, וכן משמע מלשון הרמב"ם וכמש"ב לעיל.

ה. יש שכתב לדמות שניצל לפת הנאכלת עם מליח דהפת טפלה כיון שאוכלה רק מחמת המליח ולולא המליח לא היה אוכלה כלל. ולענ"ד ל"ד כלל, דכבר ביאר שעה"צ (רי"ב סק"ד) בשם הרא"ה דכשאינן מעורבין אפילו פת טפל לפעמים משא"כ כשהם מעורבים והוי מאכל אחד וצריך לקבוע שם למאכל דבזה אם מיני הדגן ניתנו לטעם נקרא המאכל על שמם, ובנידון השניצל לכאורה היות והציפוי נטגן ביחד עם העוף וגם מוחזק אצל האנשים כמאכל אחד דינו כמאכל אחד ואינו דומה כלל לפת ומליח. [עמש"כ בסימן ק"ז בענין דברי המשנ"ב קס"ח סקמ"ה לגבי דובשנין ומרקחת, אי בכדי להקרא "מאכל אחד" בעינן דווקא שיאפו ביחד או גם ע"י אופנים אחרים מהני, ובנידון השניצל שהעוף והציפוי נטגנו ביחד ודאי דינו כמאכל אחד].

ו. יש שציין לדברי הא"ר (רי"ב סק"ז) שהביא דהמג"א כתב שאם הדובשנין ראויין למאכל א"כ כוונתו ג"כ לאכילת הדובשנין ומברך עליהם, ותמה הא"ר למה לא הביא את דברי השל"ה דמברך על המרקחת ופוטו את הדובשנין שקורין לעקי"ך מפני שהן טפילות למרקחת [ומסתמא הלעקי"ך הללו ראויין למאכל]. ותירץ הא"ר דאולי השל"ה מיירי כשמכוין שאין אוכלו אלא משום מרקחת לחד. אמנם לכאורה אין זה נוגע לנידון השניצל, דבשניצל ודאי מכוין באכילתו גם ליהנות

מהציפוי ול"ד לדובשנין שלפעמים (גם אם יש בהם טעם) משתמשים בהם רק בכדי להחזיק את המרקחת.

ז. אולי ניתן לומר סברא בכדי להליך המנהג לברך שהכל על שניצל, דהמג"א הנ"ל (הר"ד במשנ"ב קט"ח סקמ"ה) כתב דאם הדובשנין טובים למאכל בעצמן א"כ כוונתו גם עבורם ולכן מברך רק עליהם. ובפשטות כוונתו דכל שיש להם טעם טוב בפני עצמן סגי בכך בכדי לברך במ"מ. אבל אולי אפשר דבעינן ג"כ שתהיה רגילות לאוכלן בפני עצמן, דרק אז יש חשיבות לדובשנין לגרור אחריהם את המרקחת. ול"ד למעשה קדירה שלא בעינן שתהא רגילות לאכול את הקמח בפ"ע, דכאן סוף סוף הדובשנין ניכרין לעצמן, וכשניכרין לעצמן יש יותר סברא שיחשבו כטפל כהא דשעה"צ רי"ב סק"ד (הגם דעדיפא משם, דכאן הוא מאכל אחד כמש"כ לעיל אות ה'), ולכן כשאין רגילות לאוכלן בפ"ע אין להם חשיבות ונחשבים כטפל. ובנידון השניצל אין רגילות אצל רובא דאינשי לאכול את הציפוי לבדו ולכן אין חשיבות לציפוי להקרא עיקר כנגד העוף, וצ"ע בסברא זו אך עכ"פ מנהג העולם לברך על שניצל שהכל ואף אם לא מצאנו מקור ברוד לכן אין לשנות המנהג (וכעין שכתבנו לעיל סימן פ"ג אות ג' בענין שוקולד). אמנם לכאורה אם ברך כבר במ"מ על דבר אחר יש להחמיר שלא לברך שהכל על השניצל (שמא נפטר כבר בברכת במ"מ) אלא יפטור אותו ע"י מאכל אחר. [ואין להפריד קצת מהעוף לבד בכדי לברך עליו שהכל, עיין משנ"ב קס"ח סקמ"ג ובדברינו לקמן סימן ק"ז אות ג'].
L

18

ולא היא אידי ואידי בורא פרי האדמה והאי דמפשי ביה קמחא לדבוקי בעלמא הוא. פירוש וכיון דלאו מעיקר תבשילא נאינו מברך עליו בורא מיני מזונות אף על גב דמפשי ביה קמחא משום דקמחא בההיא תבשילא לא אתי לכוונת אכילתו כלל אלא לדבוקי בעלמא כמו שנכתב לעיל. והיכי הווי מעיקר תבשילא שמכוין בקמחא לאכילתו אפילו פורתא מברך בורא מיני מזונות. דהא קיימא לן כרב ושמאל דאמרי כל שיש בו מחמשת המינים בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. ומיהו דוקא בדאית ביה כוזה בכדי אכילת פרס דאי לא לא חשיב כלל.

פשיטא לי מיא דסלקא כמלקא. יש מפרשים דכי היכי דמברך אכולהו שלקי בורא פרי האדמה הכי נמי במיא ידיהו מברך בורא פרי האדמה. והאי פירושא ליחא דמי עדיף מדובשא דתמרי דהוא גוף התמרים דאמרינן לעיל דמברך שהכל. ועוד דאפילו בגרגלידי דלפתא דפרמניהו פירמי זוטרי הוה סלקא דעתא לברך שהכל אף על פי שהוא גוף הלפתות ממש אי לאו משום דרב יהודה דלאמתוקי טעמא עביד הכי. ועוד דאפילו בשלקות גופייהו פליגי אמוראי לעיל אי קיימי במילתייהו או לא מימיהן מיבעיא. אלא ודאי הכי פירוש דאם כירך על השלקות בורא פרי האדמה נפטר ממימיהן באותה ברכה ואפילו בשאין המים טפלים להם. ודין הוא שאם יש כאן פירות יש כאן סחיטתן וכירך על הפירות שיפטר ממימיהן כיון דמגופייהו נינהו. ומשום הכי פשיטא ליה לרב פפא אבל מיא דשיבתא מיבעיא ליה שהוא עשב שנוצנין (מעט בקדרה למתק בעלמא ולא לאכול) ובלעז אני"ס. אי למתוקי טעמא עבדי ליה ומכי שליק ליה בטיל ליה אנב מיא ותו לא חזי לברוכי עליה וכיון דכן לא מיפטרי מיא דדידה בברכה דדידה. או דילמא לעבורי זוהמא דדידה שליק ליה ואיהו מתכשר בשליקה וחזי למיכל וכיון דחזי למיכל חזי לברוכי עליה וכיון שכן מיפטרי מיא דדידה בברכה דברין עליה.

תא שמע השבת משנתן מעם בקדרה אין בה משום תרומה. פירוש משום דלא חזי כלל אחר שנשלק אלא למימיו הוא ואינו אלא כעץ גמור. והילכך אפילו הוא של תרומה אישתרי ליה כיון דלא חזי כלל דיצא מתורת אוכל. וכיון דכן אינו מטמא אוכלין ולא עברי ליה אלא למתוקי תבשילא. וכיון דכן לא מיפטר מיא דיליה בברכה דברין עליה וצריך לברוכי אמיא דדידה שהכל.

אמר רב חייא בר אשי אמר רב פת הצנומה בקערה. רש"י פירש פת שהוא פתוח בקערה ומשליכין עליו מרק חם לשרותו ואינו נימוח בכך.

מברך עליה המוציא לחם מן הארץ. פירוש ודאי היכא דליכא פתיתין אחריני אלא אלו שבקערה לא צריך למימר דמברך עליהן המוציא ואפילו הוו פירורין פחות מכוית ואפילו נתבשלו אי איכא עלייהו תוריתא דנהמא וכדאמרינן לעיל. אלא ודאי הא אתא רב לאשמעינן דאפילו היכא דאיכא פתיתין אחרים גדולים מהם. והיינו דנקט בקערה דאינהו מסתמא פתיתין קטנים. ופתיתין גדולים על השלחן ומיהו פת שלם ליכא דאי איכא שלמים ודאי מצוה

מן המוכרח לברך על השלמים כדאמרינן בסמוך. וקא משמע לן רב חייא בר אבא דאם רצה מברך על פתיתין קטנים שבקערה ואף על גב דאיכא פתיתין גדולים מהן על השולחן דכיון דליכא שלמים לא שניא בין פתיתין גדולים לקטנים.

ופלוגא דר' חייא בר אבא דאמר צריך שתכלה ברכה עם הפת. פירוש עם בציעת הפת הילכך פתיתין גדולים דאיפשר למבצע בהו עדיפי. מתקיף לה רבא מאי שניא צנומה דלא דכי כליא ברכה אפרוסה כליא אי הכי שלימה נמי כי כליא ברכה אפרוסה כליא. פירוש רבא אתקיף להאי טעמא דר' חייא בר אבא דכיון דאית ליה דכליא ברכה עם הבציעה לאו דינא הוא לאפרושי כלל בין צנומה דפתיתין קטנים דלא איפשר למבצע בהו לפתיתין גדולים דאיפשר להו למיבצע. דמאי שניא צנומה דלא דכי כליא ברכה אפרוסה כליא פתיתין גדולים נמי ואפילו פת שלמה. דכיון דאמרת צריך שתכלה ברכה עם הפת גמר ברכה מיהת אפרוסה אתיא. והאי דנקט שלימה לאו דוקא דאנן השתא לא איירינן אלא בפת פרוסה אלא לרבותא נקט לה הכי כלומר דהאי טעמא דר' חייא בר אבא לאו טעמא תריצא הוא דאפילו שלימה גופה מאי מהני לן לפוסם האי טעמא דסוף סוף גמר ברכה אפרוסה הוא דבשעת תשלום ברכה אין הפת שלימה. אלא אמר רבא מברך ואחר תשלום כל הברכה ברצע דגמר ברכה בעינן בחשיבותיה דפת. והלכתא כרבא הילכך ליתא לדר' חייא בר אשי אלא כל היכא דאיכא פתיתין גדולים ראוין לבציעה מצוה לברך עליהם דמצוה לברך ואחר כך לבצוע.

ע"ב הביאו לפניכם פתיתין ושלמים. פירוש וכולן מין אחד דרעתיה על הפתיתין. אמר רב פפא מברך על הפתיתין ופוסר את השלמים. פירוש דכיון דתרווייהו מין אחד ולדידה חביב ליה לאכול מן הפתיתין דמקרבא אהניתייהו טפי מפת שלימה דכל סביכותיה קשה. ההוא דחביב ליה עדיף לברך עליו ולפטור את השאר.

ור' יוחנן אמר שלמין מצוה מן המוכרח. פירוש כיון דתרווייהו מין אחד שלם עדיף שהוא חשוב דליכא טרחא כל כך בבציעה. אבל פרוסה של חטים ושלימה של שעורים פירוש דרעתו לאכול משתייהן דברי הכל פרוסה של חטים עדיף דגריע טפי פת שעורים לגבי פת חטים ואית ליה לברוכי על פרוסה של חטים. אבל אם לא היה בדעתו לאכול אלא משל שעורים לברך ודאי מברך על של שעורים שאין מחייבין את האדם לברך על דבר שאין רצונו לאכול. **ורא שמים יוצא ידי שתייהן.** פירוש בפרוסה ושלימה של חטים שהיה מניח פרוסה למטה והשלימה למעלה להדור שלא תראה אלא השלימה. ובצוע פירוש על הפרוסה דמקרבא אהניתייהו ואשתכח דקיים הדור מצוה וכיון אמאי דחביב ליה. ודוקא בכי הא אבל בפרוסה של חטים ושלימה של שעורים לא דליכא הדור דשעורים גריעי לגבי חטים.

ששמת שלום וכו'. דאיכא קרוב הגאה ומצות הדור. **הכל מורים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה** ובצוע. וכענין שפירשונו דברצע מן הפרוסה ועליה מברך המוציא ועל אכילת מצה. מאי טעמא לחם עוני

זליח
ימיה
תתיה
ירסא
צעין
י לא
ז מן

סקין
רקות
כרוב

זפילו
אכול
בורה
ביין
אותו
עוף

זעם
זירשו
שאלו
זחלה

בשר
ילכך
שהכל
דאי
ז בין
זירוש
זכרוב
זוקים
אפילו
זילכך
גמרא
עיקר.
חביב
קמא
כגון
בורא
דכל

מינהו
זירוש
מברך
זרחתו

הוא.
עושה

השם הראשון
הוא דרכי הלכה וזוהי דרכי הלכה

ולו קשה שבולים
בוואה, ולאחר שדשים
דגן, וקשטונגין אותן,
ו אותם, ועושין אותם
פת, ומברכין עליהן
האו לכלל עלוין, שהם
זלב, נעשין כמין בפני
ברכה מיתדת. כל דבר
או בשלו במים או טגנו
הוא, ותיב בחלה,
מוציא ושלש ברכות,
אר לחם. ואם בלילתו
או טגנו בשמן, אינו
מוציא. ומברכין עליו
מזונות, ולבסוף מעין
באלפס בלא משקה,
לחם. ולרבי יוחנן הרי
פסק רבנו חננאל פריש
רבי יוחנן, ולזה הסכים
הרא"ש, פויבא דארצא,
רבה, וגובלה בצלמא
אותו על פי התנור או
אור נעשה לחם, ותיב
ו המוציא, ואדם יוצא
סת, ורבי כמו תחלתו
שתיב בחלה, אכל דבר
וסופו ספגנין, כיון
גנו בשמן, פטור מן
עליו המוציא, ודוקא
ל פויבא דארצא. אכל

אם לא קבע סעודתו עליה מברך בורא
מיני מזונות, ולבסוף מעין שלש. ואם אכל
ממנה שעור שאחרים קובעין עליו, אף על
פי שהוא לא קבע עליו, מברך המוציא
ושלש ברכות.
וכתב הרמב"ם ז"ל, שאם אחרים אינן
קובעין, אף על פי שהוא קובע,
אינו מברך, דכתיב רבא אזלינן, ובטלה
דעתו אצל כל אדם. ואם מתחלה היה
דעתו לאכל מעט, וברך בורא מיני מזונות,
ואחר כך אכל שעור שאחרים קובעין
עליו, מברך לבסוף שלש ברכות, אף על
פי שלא ברך תחלה המוציא. להמניות
שקורין להם גיבלא"ש בלעז, שבלילתן
עבה, לחם גמור הוא, ומברכין עליהן
המוציא ושלש ברכות (ברכות מב, א).
ואותם שבלילתן רפה, ודקות מאד, אם
קבע סעודתו עליהן מברך המוציא ושלש
ברכות, ואם לא קבע עליהם מברך בורא
מיני מזונות, ולבסוף מעין שלש. פת
הבאה בכיסנין, והיא פת העשויה כמין
כיסין, שקמלאין אותם שקדים ודבש
ותבלין, אם קבע סעודתו עליה מברך
המוציא ושלש ברכות, ואם לא קבע
סעודתו עליה מברך בורא מיני מזונות,
ולבסוף מעין שלש (שם). חביצה, אם יש
בה פרוין שיש בה תאר לחם, אף על פי
שאין בהם פצית, מברך עליהם המוציא
ושלש ברכות, ואם אין בהם תאר לחם,
מברך עליהם בורא מיני מזונות, ולבסוף
מעין שלש (שם לו, ב). פרש רבנו תם,
דחביצא הם פרוי לחם שגדבקין יחד על
ידי חלב ודבש, ובצרוך מפרש שהם פרוי
לחם שגדבקין יחד עד כדי מרק, וכל
הגדבק יחד קרוי חביצא, כעין חביצא

דתקרי. וכתב הרב רבנו יונה שיש בה ג'
חלוקים היבא שנתבשלו הפרורין, אם יש
בהן פצית, מברך עליהן המוציא ושלש
ברכות. ואם אין בהם פצית, אף על פי
שיש להם תאר לחם, אינו מברך עליהן
המוציא ושלש ברכות. ואם אין בהם פצית,
אף על פי שיש להם תאר לחם אינו מברך
אלא בורא מיני מזונות, שפינן שהם
מבשלין אינן חשוכין תאר לחם. ואם אינן
מבשלים אלא שהם מחברים על ידי דבש
או מרק, אם יש בהן פצית מברך המוציא,
אף על פי שאין בהן תאר לחם, ואם אין
בהם פצית, אם יש בהם תאר לחם מברך
המוציא, ואם אין בהם תאר לחם מברך
בורא מיני מזונות. ואם אינם לא מבשלים
ולא מחברים, אלא שהן מפרדים דק דק,
אף על פי שאין בהם פצית, ולא תאר לחם,
מברך המוציא, שפינן שהם פת בפני עצמו
אינם יוצאים לעולם מתורת לחם. והילכך
פת הענומה בקערה אפלו אין בה תאר
לחם, כיון שאין דבר אחר מערב עמה
אינה יוצאה מתורת לחם, ומברכין עליו
המוציא ושלש ברכות. ופרוש פת ענומה,
פת רבשה הנשרת בקערה במים, או מלשון
ענומות דקות. אפרות וקטניות שטונגין
אותן, ועושין מהם קמח, ואוכלין אותו על
ידי הדחק, אם עשו ממנו פת או בשלוהו
בקדרה, אינו בכלל מזון, ומברכין עליו
שהכל, ואם ערכו באותו קמח אחד
מחמשת המינין, ועשו ממנו פת, מברך
המוציא ושלש ברכות. ואם בשלוהו
בקדרה מברך בורא מיני מזונות, ולבסוף
מעין שלש. וכתב הרב רבי יונה ודוקא
שיש באותו קמח מאחד מחמשת המינין
כדי שיאכל ממנו פצית דגן בכדי אכילת

פָּרַס. אָבֵל אִם אֵין בּוֹ הַשְּׁעוּר מִחֻמְשַׁת
הַמִּינִין אֵינוֹ מְבָרֵךְ לְבִסּוּף שֶׁלֹּשׁ בְּרֻכּוֹת,
אֲלֵא בְּתַחֲלָה מְבָרֵךְ הַמוּצִיא, בֵּינָן שֵׁשׁ בּוֹ
טַעַם דְּגָן, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ כְּזֵית דְּגָן
בְּכָרִי אֲכִילַת פָּרֶס, וְלְבִסּוּף מַעֲזֵין שֶׁלֹּשׁ.
וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁבִשְׁלוּהוּ בַקְּדוּרָה, שֶׁמְבָרֵךְ
תַּחֲלָה בּוֹרָא מִינֵי מְזוּנוֹת, אָבֵל לְבִסּוּף
מְבָרֵךְ בּוֹרָא נְפֻשׁוֹת. וּפְרוּשׁ פָּרֶס פָּרֶשׁ
רַש"י אֲרַבְעַ בְּיָצִים, וְהַרְמַב"ם ו"ל פָּרֶשׁ
שֶׁלֹּשׁ בְּיָצִים.]

וְכִשְׁרוּצָה לְאָכַל צְרִיף לְטַל יָדָיו תַּחֲלָה,
כְּדֹאמְרֵינוּ בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּכָרִים
(נג. ב) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאָמְרֵי לָהּ
בְּמַתְנִיחָא תְּאֵנָא, וְהִתְקַדְשַׁתְּם, אֵלּוּ מֵיִם
רֵאשׁוֹנִים. וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים, אֵלּוּ מֵיִם
אַחֲרוֹנִים. וְכַתּוּב בְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת, כִּי אֵין
צְרִיף נְטִילַת יָדַיִם אֲלֵא לְפַת בְּלֶבֶד. וְאָפְלוּ
לְשַׁבְעַת הַמִּינִין הַנּוֹזְקִין בְּפִסּוּק (דְּכָרִים ח,
ח) אֲרַץ חֹטָה אֵינוֹ צְרִיף נְטִילַת יָדַיִם,
כְּדֹאמְרֵינוּ (חגיגה יח, ב) אָמַר רַב נַחֲמָן
הַנוּטֵל יָדָיו לְפָרוֹת הָרִי זֶה מְגַסֵּי הַרוּחַ.
וְדוֹקָא שֶׁיָּדָיו נְקִיּוֹת, אָבֵל אִם הָיוּ מְלַקְלְכוֹת
צְרִיף לְטַלְמֵם בְּשִׁבִיל הַבְּרָכָה.

וְיָמִיד שֶׁמְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם צְרִיף לְבָרֵךְ
בְּרַכַּת הַמוּצִיא. וְרַבְנֵנוּ יוֹאֵל כְּתֹב
שְׂאִין לַחֵשׁ עַל הַפֶּסֶק בֵּין נְטִילָה לְהַמוּצִיא,
שֶׁבֵּינָן שֶׁהַשְּׁלֶחַן לְפָנָיו וְדַעְתּוֹ לְאָכַל אֵינוֹ
חֹשׁוֹב הַסַּח הַדַּעַת. וְהֵיא דֹאמְרֵינוּ בְּפֶרֶק
בִּיצַד מְבָרְכִין (מב, א) אָמַר רַב אֲשֵׁי שֶׁלֹּשָׁה
תְּכִיפּוֹת הֵן, תְּכָף לְסַמֵּיכָה שְׁחִיטָה. תְּכָף
לְגֵאֲלָה תְּפִלָּה. תְּכָף לְנְטִילַת יָדַיִם בְּרָכָה.
מְפָרֵשׁ לָהּ עַל מֵיִם אַחֲרוֹנִים, וְרַצָּה לֹאמַר
בְּרָכָה בְּרַכַּת הַמְּזוּן. וְכֵן פָּרֶשׁ הַר"ף
וְהַרְמַב"ם ו"ל. וּמִיָּהּ מִן הַיְרוּשְׁלָמִי (פֶּרֶק ח'
הַלְכָה ב') מְשַׁמַּע דֶּהֵיא דְתַכָּף לְנְטִילַת יָדַיִם

בְּרָכָה דְקֵאֵי עַל מֵיִם רֵאשׁוֹנִים וְרַצָּה לֹאמַר
בְּרָכָה בְּרַכַּת הַמוּצִיא, דֹאמְרֵינוּ הַתָּם
הַתּוֹכֵף בְּרָכָה לְנְטִילַת יָדַיִם אֵינוֹ נּוֹזֵק בְּכָל
אוֹתָהּ סְעוּדָה. וְכֵן הָיָה נוֹהֵג הָרֵא"שׁ. וְאָמַר
סִימָן לְדַבָּר (אֵיכָה ג, כח) יֵשֵׁב כְּדָר וַיִּדּוּם כִּי
נָטַל.
מְצוּהָ מִן הַמְּבַחֵר לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמוּצִיא עַל
עוֹנָה שְׁלֵמָה כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה הַבְּרָכָה
עַל דְּבַר שְׁלָם. אוֹ מְטַעַם שְׂאִין לוֹ לְפִשְׁט
יָדָיו לְטַל הַפַּת עַד שֶׁיִּבְרָךְ. וְאִם הָיָה לְפָנָיו
פְּרוּסָה שֶׁל חֹטִים וְשֵׁלֵמָה מִן שְׁעוּרִים,
מְנִיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹךְ שְׁלֵמָה וְכוּצֵעַ מִשְׁתִּיָּהוּ,
(בְּרֻכּוֹת לט, ב) מְפָנֵי שֶׁהַשְּׁלֵמָה מְצוּהָ מִן
הַמְּבַחֵר, וְהַפְּרוּסָה שֶׁל חֹטִים, מְפָנֵי שֶׁהִיא
חֹשׁוֹבָה וּמְעֻלָּה. וְכֵן כְּתֹב הַרְמַב"ם ו"ל,
וְגַרְסֵינוּ בִּירוּשְׁלָמִי (פֶּרֶק ו' הַלְכָה א')
וּבְתוֹסְפָתָא דְּבְרֻכּוֹת (פ"ד ה"א) תְּנִיָּא,
מְבָרְכִין עַל הַדְּגָן כְּשֶׁהוּא מִן הַמְּבַחֵר.
בִּיצַד, שְׁלֵמָה שֶׁל גְּלוּסְקָאָה וְשֵׁלֵמָה שֶׁל
בְּעַל הַבַּיִת, מְבָרֵךְ עַל שְׁלֵמָה שֶׁל גְּלוּסְקָאָה.
פְּרוּשׁ גְּלוּסְקָאָה, פַּת שֶׁל נְחֻתוּמִין שֶׁהוּא
יָפָה מְשַׁל בְּעַל הַבַּיִת. פְּרוּסָה שֶׁל גְּלוּסְקָאָה
וְשֵׁלֵמָה שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁלֵמָה
שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת. פְּרוּסָה שֶׁל חֹטִים וְשֵׁלֵמָה
שֶׁל שְׁעוּרִים, מְבָרֵךְ עַל פְּרוּסָה שֶׁל חֹטִים.
פַּת שְׁעוּרִין וּפַת כְּסָמִין מְבָרֵךְ עַל הַשְּׁעוּרִין,
וְהֵלֵא כְּסָמִין יָפִין הַיְמָנָה, [אֲלֵא] שְׂזוּ
מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין, וְזוֹ אֵינָה מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין.
פַּת טְמָאָה וּפַת טְהוֹרָה, מְבָרֵךְ עַל הַטְּהוֹרָה.
פַּת נְקִיָּה טְמָאָה וּפַת קִיבֵר טְהוֹרָה מְבָרֵךְ
עַל אֵיזָה מִהֵן שִׁירְצָה וְכֵן הַדִּין בְּפַת שֶׁל
גוֹיִם וּפַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְגַרְסֵינוּ בְּפֶרֶק בִּיצַד מְבָרְכִין (ל, א) תְּנִיָּו
רַבְנָן, עַל הַפַּת הַמוּצִיא לְחֵם מִן
הָאֲרֶץ. וְכִי נְחֻמָּיָה אוֹמַר מוּצִיא לְחֵם מִן

ג. ארמות חיים (הלכות)
 נכוחות אור ו כס השטול
 מ"א סוף פ"א והר"ד
 אשכנזי (מנחת ש"ד)
 ס. אשכנזי שם נכוחות
 רבינו יונה:

ציונים לרמ"א

(ג) כן פירש הב"י (קפה),
 א ד"ה ועל מ"ש דברי
 הטור:

יד אפרים

(מ"א קפ"ח) שנינו בספח
 ח"ה. עיי' מה שכתבתי
 בקונטרס הגיל (נחלת
 אפרים סימן יב) באורך
 בסוגיא זו דחלה (וכעת
 נדפס בספרי שו"ת בית
 אפרים א"ח סימן ג' משם
 תורש"ן). ואחר כותבי יצא
 לתור ספר מרי מגדים על
 א"ח, ושם במתחילת
 להלכות פסח (חלק שני פ"א)
 הו"ח ג"כ בשיטה זו
 והא"ח שכמה ששחבנו
 בעו"ה יד שאל דרכי
 דרכי. אך קשה למנוח
 כתיבתו ואשורו מה
 שארתי דרך העברה. שם
 בסוף א' כתב לתר דברי
 רש"י (ע"ו טו, א ד"ה כל
 שטענו ממתנת דחלה
 ופרק ג' משנה ו'). עיי' ב"ס
 של שלמה (חולין ע"ג) סימן
 מ"ו שכבר הוא הדברים
 שם כן. ושם בסוף ב' הביא
 תשובת הרל"ח (סימן פ'
 ד"ה בחוקה) להרמב"ם
 (תמך ופנה ג' ה) כו"ת בכדי
 אכילת פיר אף שלא אכל
 הפרס אסור. וז"ל דאין זה
 סותר לפה שכתבתי
 בקונטרסי אביבא
 הרמב"ם, משום דאין
 דסבירא ליה דאסור, היינו
 משום חצי שיעור, אבל
 מכל מקום לא לקי עליו
 ולא נופרז לאיסור. ושם
 בסוף ג' כתב דאסור
 דאע"ג דלא לקי בכל מקום
 כיון דטעם מעיקר
 דאורייתא מבריא יוצא

הגהות והערות

(ז) עיי' מ"ש סימן פ"ה (פ"ה)
 (יה) סוף פ"ב (ב) [ה] עיי'
 סימן ר"ב סוף ו'
 [פנה]: (ג' עיי' סימן
 כח) תוכן המוסד
 א"מ"ד קפ"ד (ה"ך ה"י):
 טעם שיי' עוד נמשכות
 כס סופר א"ח סימן קפ"א:
 (ח) עיי' סימן מ"ג סוף
 ד': (ג' עיי' סימן
 חא) כן מיקו נמשק
 אליעזר ב' הרש"ל בסוף
 חלה כח ע"ה הל"ב
 עיקר:
 (ט) תוכן ע"ש משה"ש
 מקור חיים ותוספת שם -
 ספר פלאים:
 (י) תוכן כלן ולכלן נתקן
 לפי מקור חיים, יד אפרים
 ותוספת שם - ספר פלאים:
 (יא) עיי' בשער הל"ן
 סימן טג א"ח טו א'
 הרש"ל ס"ל כהר"ח
 משם או שם נפקותא
 מיעוט:

21

ואם רמ"ז מטעל דין שלם דין נתמטק אלא מוך הסעודה. ול"ז כיון
 דעכ"פ אין זאלו נכוחות מעין שלם, ואין כלן ספק רק נכוחות
 ראשונה אם מהיה שהכל או טורא מיני מוונות, יש לנכד על רמ"ז
 והר"ז שהכל וזמירו טורא נפשות רעות. וגרופ"ן שנעשו משעורין
 כמאס נכוחות וזכ"ס, פשיטא
 שמכך טורא מיני מוונות
 ולאחריה מעין שלם, דהא מחמשה
 המינין הם. ואומן שנעשו
 מעטק"ה שאין מחמשה המינים
 מכך שהכל וטורא נפשות רעות,
 וזה פשוט:

אישמני למעלותא. וי"ל כיון דלא ממורת פרי אין יכול לומר פרי
 האדמה. והמוציא אין מנכרין אלא בחמשה מינים, ולכן מנכרין
 שהכל. ואפשר לומר מפני שאין דרך אכילתו כדך (מנכרין) שהכל:
 יג נתמעכו לגמרי. שאין דרך אכילתו כדך (מנכרין) שהכל:
 ודוקא כשתמעכו דרך כלי מנוקע
 שהן דקין מאוד, או שעשה מבשיל
 מקמח של קטניות, כמו שכתבו
 ב"מ (מעטק"ה) פ"ו סימן ה' א"ח ע'
 ושל"ה (שער הארומות, קדושה דיי נכוחות
 הנהיין כלל ג' א"ח טו. א) אבל כשמיעך
 אותן כדך עיקר דרך אכילתו כדך,
 ועוד שממשן קיים ומנכר טורא
 פרי האדמה, ועיי' סימן ר"ב סוף
 ו' [מ"ק י"ח]: יד בורא מיני
 מוונות. לכל שיש בו מחמשה מינין
 מנכר טורא מיני מוונות כמו שכתב
 סוף פ"ב [בו אם אין בו. כן

מ"ז עירב קמח (ב) רוחן ושאר מיני קמחית עם קמח של חמשה מיני דגן ובישלו בקדרה מברך

יד בורא מיני מוונות ועל המחיה (ג) ואם עשה ממנו פת מברך המוציא וברכת המזון:
 (ד) ודוקא שיש באותו קמח מחמשה מינים (כ"ב) כדי שיאכל ממנו כו"ת דגן בכדי
 אכילת פרס (י) אבל בו אם אין בו זה השיעור מחמשה המינים אינו מברך לבסוף ברכת
 כחב הר"ד אשכנזי (עמוד ע"ד) נכוחות חלה (פ"ג משנה ו') העושה עיסה מן המינים ומן האורח אם
 יש בה טעם דגן חייבת חלה, ואם יוצא בה ידי חובתו נכפפת. וכחב הרב נ"י סימן (קנ"ג) (מנח"ט) סוף פ"ב (ד"ה ו'א) ו'א
 הרמב"ד (השגות למתן ומנה ג' ה) [והרשב"א] (י"ג) [מנח"ט] חלה סוף שער א' והוא שיש שם כו"ת כדאי אכילת פרס (י"ג) והמגיד משנה (שם)
 והרמב"ן (הלכות חלה, ג' א) [והרשב"א] סוגרין אפילו אין כו"ת כדאי אכילת פרס, לפי שהחמשה גוררין את האורח, ודוקא באורח אבל
 לא בניינים אחרים. וכן דעת הרמב"ם [שם] והרא"ש [הלכות חלה סימן טו, ע"כ]. ודעת שרי' חלה והמוציא שרי' חלה לכו"ל ע"מ, עיי'
 סימן קס"ח סוף י"ג דגבי חלה לחם כתיב, וגבי חלה מדמי בגמרא להמוציא, כדאיתא בנכוחות דף ל"ז עמוד ב'. וגם הרמב"ם כחב
 בהלכות חלה [שם הלכה ו'] זה הכלל כל שמנכרין עליו נכוחות המזון אדם יוצא בה ידי חובתו. ועיי' סוף פתי' קפ"ה [מ"ק טו]. וא"כ מוכח
 דבאורח א"כ דליכא כו"ת כדאי אכילת פרס מנכרין המוציא או' נכוחות לדעת המגיד משנה וסיעמו, ובשאר מינים לא מקרי לחם לענין
 המוציא, וכל שמנכרין עליו טורא מיני מוונות מנכר. כדף מעין ג', חוץ מן האורח. וכן הוא צירושלמי (מנח"ט פ"ו ה"א מה, א). ומיהו חסם
 מקיים דקאי אמין שמנכרין עליו. וא"כ י"ע למה כחב כלן נחמלה המוציא ולבסוף על המחיה, ולא מנינו כו"ל חלה מלמודא.
 וז"ל כיון דקיימא לן בכל איסורים שנמורה שאם אכל מעט מעט ושהיה כדאי אכילת פרס אינו חייב, א"כ הוא הדין לענין נכוחות המזון
 אין צריך לנכד עד שיאכל כו"ת חלה שהיה כדאי אכילת פרס. והכא כיון שמעורב כו"ת [יומ"ט] כדאי אכילת פרס, על כדך שזוה
 ביניהם, ולכן אין מנכר נכוחות המזון והוא הדין לענין חלה (ועיי' מה שאכתוב ריש סימן ר"א). אבל המוציא מנכר, דעל כל שהוא
 מנכר המוציא, וכן משמע ק"ה ב"מ טו. ומכל מקום קשה, כיון דאינו (מנכרין) [מנכרין], א"כ גם על המחיה לא יצדך, דעל
 שאר המינין אינו מנכר רק טורא נפשות. ועוד דהא גבי חלה אע"פ שיש בקמח של דגן לבד שיעור חלה, אפילו הכי אם עירב קמח
 אחר פטור מחלה אם אין בו כו"ת כדאי אכילת פרס, אלא נכד גמרי. וי"ל דלענין נכוחות קיימא לן כל שיש בו מחמשה מינים מנכר
 טורא מיני מוונות אפילו פחות מכדי כדאי אכילת פרס כמו שכתב סוף פ"ב. אך קשה למה כחב אם בשלו מנכר אחריו טורא נפשות, ועל
 דלא מנינו רק באורח כמו שכתב הרמב"ם, וז"ע. ומיהו אם לא ערב עם קמח, רק עם שאר מינים, מנכר טורא מיני מוונות ועל
 המחיה, אפילו ליכא כדאי אכילת פרס כמו שכתב סוף פ"ב:

שערי תשובה

(יב) דוחן. עיי' בשו"ת בית אפרים (א"ח) סימן י"ג נתבאר באריכות בדברים
 אלו. והמורם מהם כקצרה, העושה עיסה מן החיטין ומן האורח ואפסם ועשה
 ממנו פת, אם יש מהחיתים כו"ת בכדי אכילת פרס, דהיינו כשאוכל שלשה
 ביצים שזוקקות שהם ששה זיתים, כבר אכל מהתערובות זית חיתים, ואכל
 שלשה ביצים מהתערובות, ולא שהה באכילה זו רק בשיעור הצריך לאכילת
 ג' ביצים פת חיטין כלפתן ובהסתיבה, שעל ידי זה הוא אוכל במהירות ואינו שווה באכילתו, מכך אחריו שלש ברכות, ואין צריך לומר שמכך לפניו המוציא
 ואע"פ שרוב אורו. ואם רוצה לאכול פחות משיעור זה, ירא שמים לא יאכל אלא בתוך הסעודה שאוכל פת אחר שחייב שלש ברכות. ואם אוכל פת מהתערובות
 הנזכר, פחות משיעור פרס שהוא שלש ביצים שזוקקות, ואין לו כו"ת מפת אחר, אז אם שבע ממנו מברך אחריו ברכת המזון. ושם אנו שבע אינו מברך רק
 ברכה אחת מעין שלש. ואם אין בתערובות כל כך דגן כשאוכל אלא שיעור ארבע ביצים יש בתוכו כו"ת מהחיתים, ואכל שיעור ארבעה ביצים, צריך לברך
 ברכת המזון. ואם אין בתערובות כל כך אז לפניו מברך המוציא, ואם שבע מאכילתו מברך ברכת המזון, ואם לאו מברך מעין שלש. ואין בכו"ת מהתערובות
 מברך מעין ג', ודוקא כשיש שם טעם דגן, אבל אם אין בו טעם דגן אע"פ שיש כו"ת בכדי אכילת פרס, מברך לפניו בורא מיני מוונות ואחריו בורא נפשות
 רבות, כברכת האורח. ואם רוב הטעם דגן וטעמה דגן, ואין טעם האורח נרש ואוכל ממנו כו"ת, יש מי שרואה שיעורו צריך לאכול דגן כל כך מהתערובות
 עד שבודאי אכל כו"ת דגן, אז יברך ברכת המזון, ואין נראה כן. ונראה עוד דכל שרובא דגן סגי, אע"פ שאין טעמה דגן, ובוה צריך שיאכל כל כך מהתערובות
 עד שבודאי אכל כו"ת מהדגן. ואף שיש בכדי אכילת פרס בתערובות זה, אם לא שבע ממנו אף שאכל כל הפרס, רק ששה באכילתו יותר משיעור הנזכר
 לעיל, אינו מברך רק מעין שלש, ומעין שלש צריך לברך אף בכו"ת מהתערובות. וכבר ביארתי שיש ליהרהר שלא לאכול אלא בתוך הסעודה, וז"ל ג"כ דאם
 יש יותר מברך אכילת פרס אלא שאכל בחפזו ולא שהה באכילתו יותר משיעור הנזכר למעלה, מברך אחריו ברכת המזון, כיון שאכל מהתערובות כל כך עד
 שבודאי אכל כו"ת דגן, וגם אכלו בכדי אכילת פרס מברך אחריו שלש ברכות. ודין תערובות קמח מחיטים ואורח שכתבתי לעיל, יראה לי דהוא הדין מינים
 אחרים עם אחד מחמשה מינים, דינם שוה לכל הדרכים שכתבתי, ויש שאין נראה כן מדבריו. ולפי"ז היו הרבה חילוקי דנים. ויש אומרים שגם שעורים שוה
 לחיטים, וגם לענין תערובות שאר מינים יש כמה חילוקים. והרצאה לעמוד עליהם יעין בתשובה הגיל:

אוצר מפרשים

ד' ופשיטא ב' בהנה העושה תבשיל, נ"ב ולענין טורקי' וטורקי' עיי' מיני דגן [טו], מכל מקום יש להסתפק בו אם הוא מין אורו ואו ברכתו בורא מיני

ג. נכרית מ"ד [ע"א]:
 ק. הרש"ב"ש שם [מה]
 ד. רבנו יונה ג' נ"ג 6
 ד"ה וכן על [ה] והר"ש [שם]
 סימן [מ] והר"ב"ד
 [השגות נכוח מ. י. הרש"ב
 שם ד"ה ר' [ע"א]:
 ר. רמב"ם שם
 תוספות שם מה, א ד"ה
 על סמ"ג פסין זו
 ק"ג ד'
 ג. תוספות נכרית
 מ"ד [שם] נכס נכר
 המיימון [ומב"ר] נכס
 ג. יג. והירושלמי [שם] פ"ק
 ו הלכה 6 [וכן כתב הר"ר
 יונה [שם] ד"ה והר"ש
 [שם] סימן [מ] ושאר
 פוסקים [דק] סימן [ג].
 מפנין הקמן ר"ס סימן [ג].
 נכס מהר"ם:
 ג. הגהות מיימוניות
 שם א"ח [מ]:
 ת. הרמב"ם פ"ק ח'
 [הלכה טו] ורבנו יונה [שם]
 ד"ה וכן [ה] ר"ש [שם]
 והרש"ב"ש שם מה, א ד"ה
 ולעין [שם] רבנו נתנאל:

הגהות הפ"ע

פ"ע א"ו או על הארץ ועל
 הפירות. וכן נראה לו
 למהר"ל ד"ל [בהגות
 הנה] שיש לחתום על
 הארץ ועל הפירות אך ב"ן:
 פ"ע יב סוכרין מעין
 המאורע וכו'. והמהר"ל
 ד"ל כתב [בהגות הנה]
 ומיהו לא נהגו כן. וכן
 כתב [הסמ"ג] פ"ח ד"ן
 זה אינו נוהג האידנא, כ"ן
 במדריכי [ברכות רמ"ק] כתב
 [ד"ן] וכן [הנה] נוהג הר"ם
 ומיהו יש חולקין דהק"א
 בימיהו כ"ן [עכ"ל]. וכן
 הביא הב"י [ד"ה ועדין]:

עמרת זקנים

ה. בברכה אחת מעין כו'.
 ר"ש מי שכתב שאין לומר
 ועל תנובת השדה על
 הפירות ועל ה"ן [וכיני
 יונה שם נ"ג 6 ד"ה דרי].
 אבל גירסת הגמרא [שם]
 מה, א [ו] והר"ף [שם]
 והרמב"ם [שם] [ד'
 [מס"ג] סימן א' [וכן בשאר
 הפוסקים, לא נמצא לחלק
 בין פירות לחמשה מינין
 לענין תנובת השדה ולא
 לענין פתיחה וחימה, וכן
 פסק מהר"ש"ל [השגות
 לטו] ומורי בב"ח [קפ"ג] א'
 ד"ה ומן:
 ו. אלא על הארץ כו'. זה
 דעת הראב"ד [השגות ד'
 מס"ג מן [ד] והר"ר יונה [שם]
 ד"ה וכן על [ה] והר"ש [שם] פ"ז
 סימן [מ], אבל הרמב"ם
 בפרק ח' [שם] כתב גם כ"ן
 חותם על הארץ ועל הפירות
 כמו בשאר ד' מינים, ואין
 לשנות כי אם בפתיחה אבל
 בחתימה אין לשנות, וכן
 כתבו תוספות [בשם מה, א'
 ד"ה על] והמרדכי [שם] [ע"א]

מזו בברכה אחת מעין שלש. נוסח הנכונה, נרוך אתה ה'
 אלוקינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה ועל
 ארץ חמדה עונה ורחבה שרית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה
 ולשבע מטובה רחם ה' אלוקינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים
 עירך ועל ציון משכן כבודך ועל
 מוצנך ועל היכלך וצנה ירושלים
 עיר הקודש צמחה צימנו [מ]
 והעלינו למוכה ושמתנו [ב] כי
 אתה ה' טוב ומטיב לכל וטובה לך
 על הארץ ועל המחיה. [ע"א] נרוך
 אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל
 הכלכלה. ועל פירות אומר על העץ
 ועל פרי העץ ועל תנובת השדה
 ועל ארץ וכו'. ועל ה"ן על הגפן
 ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה
 ועל ארץ וכו', וחומם על הארץ
 ועל הפירות [ב"ח] קפ"ג, ג ד"ה [על].
 אצל המנהג לחתום על הארץ ועל
 פרי הגפן. וכן כתב צ"י [שם] ד"ה
 [על] נכס רש"ב"ש [שם] מה, א ד"ה
 [ר"ן] [ע"א], שכן עמא דבר. וכתולה לארץ
 הסמוכה לארץ ישראל אין לרוך
 לשנות מטוב הנכונה מספק, שמה
 הפירות מארץ ישראל הן, לא
 מיישין לזה [כ"ח] שם ד"ה ומ"ש וכו',

תלמודי רבנו יונה נ"ג 6 ד"ה ולא, דלא כמו שכתב הר"ב צ"י שם ד"ה
 ומ"ל: יז אינו חותם. וצדיענדי ילא, כן משמע בתוספות דף
 מ"ד [פ"א ד"ה על]: יח מעין המאורע. שאומר ושמתנו נמוכה
 ורצה והמלינו ביום השבת הזה. וזו טוב אומר וזכרנו לטובה
 ביום זה פלוני הזה. וכן נראה חודש. ואם לא הזכיר ילא. עין
 צטור, [ע"א] עין סימן [קפ"א] [קפ"א] [שם] [שם] [ע"א] [ו-]:

עין כ סוף הלכות נכוח שאין נטעיהן כבוד אכילת פרס
 מתחיל על הגפן ועל פרי הגפן, מכל מקום בחתימת הנכונה משמע
 על [ה] והרש"ב"ד [השגות שם] והר"ש [שם] פ"ז סימן [מ] ק"ל דלא הולך
 בצמחה נכונה על הגפן ועל פרי הגפן חותם ג"כ על הארץ ועל פרי הגפן. וזאת
 צו"ע לא הכריע, ומאן דעביד כמר עביד, ולפי הנראה כיון דאין כאן הכרע, ומאן דמסיים על הפירות מודה
 הוא דגם אם מסיים על הגפן ספיר עביד, דאין כאן פקטוק, אלא דגם בעל הפירות הוא ספיר. אלא מאן דלמד על פרי הגפן לא
 סגי בעל הפירות, טפי ניחא לן לומר מה דמהני לכולי עלמא, כן נראה לי: [שם] ויקדים המחיה. לפי שנכתבו טרחה מיני מונות
 שהיא משונה ומתורבת, וגם קודמתן פקטוק, ואמ"כ יין שהוא ג"כ משוה ויש לו נכונה בפירותיו:

ביאור הגר"א

אכילת פרס: [לג] בתחלה מפרך המוציא. דכאן אין צורך בכדי אכילת פרס
 כמו שכתוב [שם] לו, ב' כל שיש בו מחמשה מינין כו', רק שאינו לרוב, כנ"ל
 [פ"ע] ב'. וכמו שכתב [הש"ר] ואם בשלו בקידרה מברך כו', והוא הדין לענין
 המוציא: [לד] ולבסוף על המחיה. טעות סופר הוא ור"ל בורא נפשות רבות.
 וכמו שכתב בס"פ ואם בשלו כו', דמאי שנא. וכן עיקר, דבכל הברכות בטוף
 צריך כוית בכדי אכילת פרס: [לה] ואם בשלו כו' ואחריו בורא נפשות. עין
 רש"י מ"א ב' ד"ה פת הבאה כו', ומתוך כו'. ועין תוספות שם ד"ה אלא,
 שחולקים על זה. וכתבו ולא נהירא כו'. אבל הר"ר יונה שם [כט, א] ד"ה שאין.
 אע"פ שגם הוא פירש כפירוש תוספות, לא מחמת קושיא זו. ומשמע שבדינא
 לא פליג עליה, ע"ש: [לו] [פ"ע] א' ואם בחוזה לארץ כו'. כמו שכתוב שם
 [ברכות מ, א] אינהו מיכל [כ], אלא כו': [לז] [פ"ע] א' בברכה כו'.
 תוספות שם ד"ה על כו': [לח] אלא כו'. הראב"ד [בהשגות ד'] ברכות ה, ד'
 ותלמודי רבנו יונה [נ"ג, א] ד"ה וכן על [ה] והר"ש [שם] [שם] [ע"א].
 שפותח על הגפן, ובגירסת הר"ף [נ"ג, א] ורא"ש וכל הפוסקים בגמרא [שם],
 דחמרא על הגפן ועל פרי הגפן. אלא שבחתימה לא נזכר בגמרא בין כמה

אוצר מפרשים

ה [ש"ע] פ"ג 6 נפשות. כמ"א [ס"ק טו] חמה למה לא ירוך מעין שלש כמו כתב.
 ותיירך בספר אליה רבה [ס"ק יג] נדחתין חז דרגא, דבפת ראוי לברך ברכת המזון.

22

(יב) מברך המוציא ביון כו'. פירוש, נכרית המוליד אין לרוך
 שעור, [ע"א] כמו שכתוב סימן [כ"ט] [ר"ן] [שם] [ש"ע] א':
 (יג) בברכה אחת מעין שלש כו'. צטור מצ"א אלו הנוסחאות
 נכרית זו, [דסמ"ג] [דסמ"ג] [סימן קא]. סוף הלכות נכוח שאין
 נטעיהן כבוד אכילת פרס
 אתה ה' טוב ומטיב לכל, וטובה לך
 על הארץ ועל המחיה. ובשל פירות
 על הארץ [ועל הפירות] [ו]. ובשל
 יין על הארץ ועל ה"ן, כ"י שיהיה
 מעין חתימה סמוך לחתימה.
 ואמ"כ כתב נכס הר"ש"ש שלא היה
 אומר וטובה לך כו'. וכמו צ"י
 [קפ"ג] ד"ה וטעמן [כ] דלאו הכי יש
 מעין החתימה כמה שאומרים
 ונברך עליה נקודשה ונטהרה.
 ולע"ד נראה שאין זה מעין
 החתימה, וטפי יש לנו לומר דנמה
 שאומרים כי אתה ה' טוב ומטיב
 נכלל סה הטעם הארץ והפירות
 והמחיה וה"ן. אצל נלע"ד להביא
 רצ"ה שם לאמר, מליאתה [צטור]
 כעין קפ"ז נכרית נודה לך, ר"י
 אצל אומר לרוך שזכיר זה הודאה
 מלה וסוף [נכוח מה, ט]. חז
 שאומרים זה ועל הכל לנו מודים

לך. ואין לרוך לומר קודם החתימה וטובה לך סלה על הארץ ועל
 המזון, דאמ"כ הוא להו שלש, וכאם שאין לפחות כן אין להספיק,
 עכ"ל [הטור שם]. שמה מינה שלולי ההוספה היה רצ"ה לאומר, כי
 היכל דלהו מעין החתימה, ממילא הא לא יש לאומר דאין כאן
 הוספה, כן נ"ל: [יד] או על הארץ ועל הפירות. צמחה
 [שם מה, א] איתא בפרי חותם על הארץ ועל הפירות, ונכרית ה"ן
 לא נזכר שם. הרמב"ם [נכוח מ, ד] והר"ב"ש [מנה] פ"ג
 עין כ סוף הלכות נכוח שאין נטעיהן כבוד אכילת פרס
 מתחיל על הגפן ועל פרי הגפן, מכל מקום בחתימת הנכונה משמע
 על [ה] והרש"ב"ד [השגות שם] והר"ש [שם] פ"ז סימן [מ] ק"ל דלא הולך
 בצמחה נכונה על הגפן ועל פרי הגפן חותם ג"כ על הארץ ועל פרי הגפן. וזאת
 צו"ע לא הכריע, ומאן דעביד כמר עביד, ולפי הנראה כיון דאין כאן הכרע, ומאן דמסיים על הפירות מודה
 הוא דגם אם מסיים על הגפן ספיר עביד, דאין כאן פקטוק, אלא דגם בעל הפירות הוא ספיר. אלא מאן דלמד על פרי הגפן לא
 סגי בעל הפירות, טפי ניחא לן לומר מה דמהני לכולי עלמא, כן נראה לי: [שם] ויקדים המחיה. לפי שנכתבו טרחה מיני מונות
 שהיא משונה ומתורבת, וגם קודמתן פקטוק, ואמ"כ יין שהוא ג"כ משוה ויש לו נכונה בפירותיו:

חותם: [לח] או כו'. כן כתב הרמב"ם [נכוח מ, ד]. וכן כתב סמ"ג [עין כו
 סוף הלכות נכוח שאין נטעיהן כבוד אכילת פרס
 ד"ה על], וטעמא מדהחזר פתיחה ד"ן, ולא נזכר חתימה, שמע מינה שבכלל
 שבעת המינין היא. ובספיק י"ב סתם [הש"ר] כסבא ראשונה, והעיקר כסבא
 אחרונה שיחתום על הארץ ועל הפירות, כי לא נזכר בגמרא חתימה אחרת.
 וגם משמע שם [בגמרא] דמאי דאמר מחתם במאי כו', קאי על תרווייהו על
 יין ועל פרי העץ כו': [לט] [פ"ע] א' מוכיירין כו'. ירושלמי [ברכות מ, א] הלכה
 א, והביאו הרא"ש שם [סימן [מ] ושאר פוסקים: [מ] אבל כו'. דאף בברכת
 המזון אין צריך להזכיר מצד ה"ן, כמו שכתוב בפרק ב' דשבת [כו, א]. אלא
 מצד המנהג. מה שאין כן כאן שאין מנהג כלל. ועין תוספות שם [ברכות מ, א]
 א ד"ה על]: [מא] אם אכל כו'. כמו שכולל שבת יום טוב בחפלה, כמו
 שכתוב בפרק ב' ד"ה טוב [ב"ה] [א] וסוף פ"ג דערוכין [מ, א]. ועין
 תוספות שם ד"ה הגיל [ס"ק מ]: [מב] יבדלו כו'. כמו בשבת יום טוב קר"ל
 כ"ה הלל [בעירובין שם] שכולל בברכה אחת: [מג] ויקדים כו'. [בחוטה
 וברא"ש שם. וכמו שכתוב בס"מ ר"א [פ"ע] ד':

מברך מעין שלש. והוא ראוי לברך בורא מיני מונות, מברך בורא נפשות רבות,
 כיון דליכא כוית בכדי אכילת פרס. ועוד דפת חשבו, נ"ל ע"ש: [אש"כ] אברהם, ט

סימן לח.

ב"ה.

7 נשאלתי זקן שקשה לו ללעוס וששין לו מאכל מנשר שמתן מעורב בו קמח ולחם לבן חלק חמישית אם מנכרין עליו בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש. דכל שיש בו מחמשת המינים כי :

(א) תשובה. חקרתי אלל העושים מאכל הזה ואמרו כי אין מערבין אף אחד מעשרה לחם לבן בבשר. והכוונה בעירוב הלחם אמרו לי שהוא כדי לרנב הבשר ויהי מרופק (לוי בלעז) קל לאכול. ואמי מ"י אמרה לי שהכוונה גם כן שיהי הנפוח רב :

(ב) והנה אם הכוונה לרנב הבשר. הרי הדבר מפורש בש"ס ברכות (דף ל"ט) אמר רב אשי כי הוינן כי רב כהנא אמר לי תבשילא דסילקא דלא מפשי בה קימחא בורא פרי האדמה. ולפת דמפשי בה קימחא ספי בורא מיני מזונות. והדך אמר אדי ואדי בורא פרי האדמה. והא דמפשי בה קימחא ספי לרנבין בעלמא עבדי ל"י. וגם הכוונה שיהי מרופק (לוי) נראה דחשוב גם כן כמו לרנב. שהרמב"ם פ"ג מהלכות ברכות כתב דהא דמנכרין בורא מיני מזונות היינו דווקא אם עירב מדגן כדי ליתן טעם במערובת. ובתוס' (דף ל"ז) בסוף העמוד כתבו אם עשין אותו. כדי שיסעוד הלכ. אבל לא שיהי לוי. קל לאכול. בלא שי"ס. ודומה למ"ש הרמב"ם שאם נתנו כדי ליתן ריח או לנבוע התבשיל דלא חשיב עיקר ומנכר שהכל :

(ג) ובשיטה מקובלת (דף ל"ט). כתב כהא דלרנב מנכר שהכל. דכל שיהי לכוונה אכילתו מנכר בורא מיני מזונות. נראה דהכוונה שיהי לוי חשיב לרנב אכילת בשר שיהי קל לאכול. לא כוונת אכילת הדגן. אף הכוונה שיהי הנפוח רב. אפשר לומר שיחשב כוונת אכילתו שיאכל יותר היינו שיאכל גם הדגן. ואף שמכין לרנב ושי"ה קל לאכול. מכל מקום כיון שמכין גם לכוונת אכילתו נראה דלא חשיב טפל. דומה להא דשבת (דף ל"ג) דמזינא אוכלין בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי. ואם הי' לרנב לכלי חייב על הכלי. הרי אף שהכלי לרנב האוכלין גם כן לא חשיב טפל וחייב. והכא נמי כיון שאין כוונתו לרנב לבד רק לרנב אכילתו גם כן לא יחשב טפל. וחזר הדין דכל שיש בו מחמשת המינים מנכר בורא מיני מזונות. אף ראיתי בפסקי רי"א דכל שנתן בה קמח לעבות את התבשיל מנכר שהכל. וגם יש לומר דמה שהנפוח רב הוא גם כן שהבשר לוי ונפוח. ויש בבשר עלמו יותר. דומה למה שאמרו בשר עגל שנחפס. חשוב בשר העגל עלמו שיעורו גדול כמוצא פרק כל המנחות. ואין זה כוונת אכילת דגן :

→ (ד) ועוד נראה טעם לרנב שהכל. דהנה קשה טובא בהסוגיא דסילקא ולפתא הג"ל למה דסילקא דעמי' דרב כהנא דלאו לרנב עבדי לה. אם כן אפילו תבשילא דסילקא דלא מפשי בה קימחא יבדך בורא מיני מזונות. דהיינו דרב ושמואל (בדף ל"ז) כל שיש בו מחמשת מינים מנכר בורא מיני מזונות. אף דשם לא מפשי ב"י קמחא ודובשא עיקר ע"ש. ודומק לומר דהיכי דלא מפשי בה קימחא בסילקא ידע רב כהנא דלרנב עבדי לה. דאדרבה מהגמרא משמע דהא דשדי כה

הגלות. ובתוס' פסחים (דף ר"ג) אהא דאין מנכרין על האור אלא במזלי שבת. והקשו בתוס' למה אין מנכרין בכל גשה שנהנה ממנו. ות' דהני מילי כשנפשו נהנה. משמע אפילו לאו מירי דמאכל. היינו לפי האמת במנכרין גם על הריח. וכן כתב הרמב"ם שם. ובהנהגה בהנאה שכנס לגוף :

(ח) נחזור לענינו דברכה נראה חיוב גמרא ומחילא כשהנהגה בלא ברכה מעל. לא שיקר טעם הברכה משום מעילה. וראי' לזה בעל קרי אוכל בלא ברכה לפני. ואי אסור מעילה אף מדרבנן, יהא אסור לאכול עד שיטבול וכמו שאר איסורי אכילה מדרבנן שאסורים אפילו לחולה שאין בו סכנה. אלא ודאי מזה בעלמא לרנב וכשאסור לרנב לא רמיא חיובא עלי' :

(ט) ובמ"ב מקום לעניות דעמי גם בברכה מיני שלא פקע חיובו. וראי' בוטר כפול הלכך דמנכרין עליו בורא פרי העץ. אף דפטור ממעשרות עד שיביא שלש. רק לענין ערלה חשיב פרי דחל עליו האיסור בעידו בזילין דלאו הפרי ראוי לנמור. אבל חיוב מעשרות דבתלום ואו לאו פרי. ומדמנכרין עליו בורא פרי העץ על כרחך הטעם משום דחל עליו ברכה בורא פרי העץ במחומר. דלא הי' פרי משום דראוי לנמור. על כן גם בחיוב ברכה אמרינן דמשחל תו לא פקע. אף לחלק בין ברכה ליום הכיפורים אין לנו כמ"ש :

(י) איירי דאירינן בדין ריח אין בו משום מעילה. אכזבו לו מה שאני מחקקה שם בדברי רש"י שכתב וברייתא במריח בביתו שנתן ממנה על הגמלים. וקשה לפי מה שכתב המשנה למלך פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו' במדאף דאין בו משום מעילה. דמכל מקום אם הדליק נר לראות לאורו ודאי מעל. אם כן מה הוכיח הש"ס דריח יח בו משום מעילה כיון שנתן בעלמו על הגמלים. ודברי המל"מ ברורים שהרי אסור להדליק בערלה. ובבבא קמא (דף ק"א). בעי למילף דיש שבת סמנין על גבי נמר מדאסור לביעה בערלה. וכתבו החוס' שם דאי יש שבת סמנין על גבי נמר היינו דלפינן מערלה. ואם כן טבל להוכיח דאסור להדליק נר בהקדש. מדאסור להדליק בערלה. ולהיפוך אין להוכיח לאותו נר דאין שבת סמנין על גבי נמר דלא יפ"י מערלה. אם כן לכאורה מדאיצטרך קרא בערלה. שמע מינה דבעלמא מותר. דליחא דבערלה איצטרך קרא משום דהוא מהגשרפין והוא אמינא דכשעת ביטורו דינו כלאחר ביטורו. וכמ"ש החוס' פסחים (דף כ"ב) בד"ה מנין. ועיין בתוס' רי"ד ב"ק (דף ק"א) בבבא דיש שבת סמנין על גבי נמר שכתב דבר מחודש דהא דאיצטרך קרא בערלה שלא ידליק בו הגר שאם דלק יהי' אסור ליהנות לאורו. ועל כל פנים זה פשוט שאם הדליק לראות יש בו משום מעילה אם כן לפרש"י מה הוכיח הש"ס מהברייתא דריח יש בו משום מעילה :

(יא) ואפשר לומר דהוכיח הש"ס דאי ריח אין בו משום מעילה ומדחרייתא משנתן על הגמלים מותר להריח בו דאין איסור הריח פן התורה. אם כן כשעת נתינה על הגמלים מעל. וברייתא קתני והמריח מעל משמע דהמעילה אחר כך. והיינו משום דריח יש בו מעילה וכשעת נתינה עדיין לא מעל שהרי אסור להריח בו. ואש"ס קנ"י למינן. בזה אלא וא"ש לומר ולחורמו החיחס באר"י הק' אברדם.

23

הגלות. ובתוס' פסחים (דף ר"ג) אהא דאין מנכרין על האור אלא במזלי שבת. והקשו בתוס' למה אין מנכרין בכל גשה שנהנה ממנו. ות' דהני מילי כשנפשו נהנה. משמע אפילו לאו מירי דמאכל. היינו לפי האמת במנכרין גם על הריח. וכן כתב הרמב"ם שם. ובהנהגה בהנאה שכנס לגוף :

בה טפי לרוב עבדי לה. ומטע קמח ששין לאכילה. ואף על פי כן אינו מחייב לכרך בורא מיני מונוט:

(ה) על כן נראה לשיטת התוס' הג"ל ד"ה אי דרב ושמואל. כשעושין אותו לסעוד הלכך. דזה פטילת הדגן ששער הלכך. על כן אם מתכוין לכך אפי' הוא מיושט אינו טפל לגבי שאר דברים. כיון דשאר דברים אינם שיעדים הלכך כמו דגן. ולפי זה כשעושין הקמח כדי ליתן טעם בחבשיל אין זה דיוט של רב ושמואל. דכל שיש בו כו'. ותלי' אם הקמח הרוב. או שאר דברים הרוב. אבל אם הוא לרוב בעלמא שהוא טפל לגבי שאר דברים. אפילו הדגן הרוב מברך על שאר דברים ופוטרי' הדגן. וכי' הב"ח [ורלא כט"ו שכתב בלשון אשכנזי] שהם הדגן הרוב אפילו לרוב מברך בורא מיני מונוט. שאינו מיוחד כלל. ובפרט הרא"י שהביא מור"ד שאינו ענין לכאן כלל. מיהו דיוט של הט"ו בלעקד שמברך בורא מיני מונוט אחת אפילו אין רוב דגן. ולעקד חייב מתכוין לאכילה דגן גם כן. אף שיעקר הכוונה למחיקת הדבש וכתיב הרב בפס' ברכה הנהנין פ"ג סעיף ד"ן ועל כרחק חבשיל דשילקא ולפ"ה אין כוונתו בקמח לסעוד. ועל כן דשילקא דלא מפשי' ב"י קימחא שאין הקמח הרוב מברך שהכל. ודלפ"ה דמפשי' ב"י קימחא מברך בורא מיני מונוט אף שאין כוונתו לסעוד. וכל זה לפי מה' דשילקא דעמי' דרביי הקמח גם כן הכוונה לאכילתו. וחר' בו רב כהנא דרביי הקמח הוא לרוב וטפל אל הלפת. ואף דמטע קמח לכוונה אכילה. הרי הלפת הרוב נחשב עיקר לגבי המטע קמח ורביי הקמח הלא לרוב בעלמא הוא:

(ו) העולה מזה לשיטת התוס' ג' חילוקים בדבר. א' הכוונה בעירוב הקמח לסעוד הלכך אפילו הקמח מיושט מברך בורא מיני מונוט. והיינו דרב ושמואל. והיינו שאין כוונתו לסעוד. ומכל מקום מתכוין לאכילה. ח"י הדין אם הקמח הרוב מברך בורא מיני מונוט. ואם שאר מינים הרוב. מברך כבכרם שאר מינים. והיינו סלקא דעמי' דרב כהנא. והיינו שאין מערב לכוונה אכילתו. אפי' קמח הרוב מברך כבכרם שאר מינים:

(ז) אברי' הרמב"ם כתב דאפילו נתן הדגן רק כדי ליתן טעם בחבשיל מברך בורא מיני מונוט אפי' הדגן מיושט. וכן כתב בשיטה מקובלת להדיא דאם רק מכיון לאכילה הדגן גם כן מברך בורא מיני מונוט אפי' הדגן מיושט. וקשה לדידו קו' הג"ל דאם כן למה' דשילקא דעמי' דרב כהנא אפילו דשילקא יברך בורא מיני מונוט. אך ישו' לזה לפי דברי השיטה מקובלת שם שאם אין בו כוונה בכדי אכילה פרס בדגן מברך כבכרם שאר מינים. ואם כן נפטר דשילקא דלא מפשי' ב"י קימחא היינו שאין בו כוונה בכדי אכילה פרס:

(ח) אף' בשיע' סימן ר"ח סעיף ט' פסק בדברי רבינו יונה דאפילו אין כוונה בכדי אכילה פרס מברך בתחילה בורא מיני מונוט אך לבסוף אינו מברך ברכה מעין שלש רק בורא נפשות רבות [ובאמת דעת המנ"א דדוקא בקמח דגן עם קמח שאר מינים. אבל בקמח דגן עם שאר דברים שאינם קמח אפילו אין בו כוונה בכדי אכילה פרס מברך ברכה מעין שלש. והמעדני מלך כתב להדיא להיפוך דאין נפקא מינה כלל בזה. ולשולס בשאין בו כוונה בכדי אכילה פרס אינו מברך מעין ג' וכן מסתבר] וגם הביא דברי הרמב"ם דכשעושין ליתן טעם בתערובת אפי' מיושט דגן מברך בורא מיני מונוט. וקשה הא דרב כהנא ופי' אם לא נדחוק בזה כג"ל:

(ט) ונשוב' לנדון דידן שאין כוונתו בקמח כדי לסעוד הלכך. הלא לדעת התוס' מברך שהכל. וכן לדעת השמ"ק כיון דלשולס כשעושין הקמח אינו אף חלק אחד מעשר. וליכא כוונה בכדי אכילה פרס. ואף שבתערובת זה מערבין יותר מרובי משום שקשה ללשום בלא תערובת הג"ל. אך שוב' הוי כספ"א דרב כהנא. דכיון דהא דמפשי' ב"י קימחא הוא לרוב. שוב' מברך שהכל. אף שמישט קמח בלאו הכי הוי נומנים בו לכוונה אכילה כמו שהוא משמעות הלשון. מכל מקום המיושט אין בו כוונה בכדי אכילה פרס והרבי לרוב. והכי נמי ממש בנידון דידן:

24

(י) אף' אפילו לפי פסק השי"ע הא ודאי לענין ברכה לכתחילה יש לסמוך על פסק הראשון. ולא יהי' אלא ספק הלא על כולם אם אחר שהכל יהיה דברו יא. רק החשש משום ברכה שלבסוף. הא כבר נתבאר שדברי המעדני מלך עיקר דאפילו בשאר מינים כל שאין בו [כוונה] בכדי אכילה פרס מברך אחריו בורא נפשות רבות. שוב' ראיתי באל"י רבה שחלק על המגן אברהם וכתב דדחשמיטת' דברי המעדני מלך. וכיון שגידון דידן דומה לאין בו כוונה בכדי אכילה פרס כג"ל. שמומר ודאי לרוב כג"ל. הוא מברך בורא נפשות רבות:

(יא) דין אחת דקשה לי לדעת ר' יונה הג"ל הא דמקשים התוס' על רש"י [דף מ"א: ד"ה אלא פת הבאה בכיסיון] שפי' פת הבאה בכיסיון שמתנים בה תכלין הרבה והנחיים ושקדים מאכלה מוטע לא הסתייגה ברכה מעין ג'. והקשה התוס' שהרי רב ושמואל אומרים כל שיש בה מחשבת המינים מברך עליהם ברכה אחת מעין שלש. ומה קושיא. הא יש לומר פת הבאה בכיסיון לימא דגין כוונה בכדי אכילה פרס. ויש לומר דסבירא לי' רב ושמואל סתמא קאמרי' אפילו לית כוונה בכדי אכילה פרס. ולפי גירסתם בדרב ושמואל מברך ברכה אחת מעין ג'. מוכח אפי' ליכא כוונה בכדי אכילה פרס מברך מעין שלש. מה שאין כן לדידן דגורסים בדרב ושמואל מברך בורא מיני מונוט:

(יב) ויותר יש להמתיק הדברים. דאפילו מומא דרב ושמואל ביש כוונה בכדי אכילה פרס מוכח דאפי' לית כוונה בכדי אכילה פרס מברך ברכה אחת מעין ג'. דאי אהרה דאינו מברך מעין ג' אלא ביש בכדי אכילה פרס. אם כן אינו חייב רק הכי דאכל כוונה מן הדגן. וקשה אך יחייב לברך מעין ג'. הא תיבך שאלל כוונה מן התערובות נתחייב בורא נפשות רבות ולעקד הדגן לחיוב בורא נפשות רבות. ושבו' אך יעקד אחר כך [שאלל כוונה מן הדגן] הדגן עם הדגן אחר לברכה אחת מעין ג'. התייגה לרוב דאמר בזבחים (דף ל"א.) ח"י זית חוץ לזמנו ח"י זית חוץ למקומו וח"י זית חוץ לזמנו ויקן כישן השיגול. דאפילו עלטרף תחילה החוץ לזמנו אל החוץ למקומו לפסול. חוזר ומלטרף לפיגול נחא. אבל לר' המנוא דחילק דכיון שנלטרף תחילה לפסול שוב' אינו מלטרף לפיגול. הכא נמי שנלטרף לבורא נפשות רבות. שוב' אך יעקד לברכה אחת מעין שלש ותקשה לר' המנוא מדרב ושמואל. ועל כרחק לומר לר' המנוא דאפילו ליכא כוונה בכדי אכילה פרס מברך מעין ג'. וכיון דרבא לא פליגי עלי' בזה. נקטינן דאפילו ליכא כוונה בכדי אכילה פרס מברך מעין ג'. אבל לדידן דלא גרסינן מעין שלש. שפיר יש לומר דאינו מברך מעין ג' אלא אם כן אכל כוונה בכדי אכילה פרס. ואף דבפסק פסק בשי"ע דאפילו אין בו כוונה בכדי אכילה פרס מברך על הממ"י. הנה

25

סימן נ"ח הקשה דמי תקן את רוח ה' . הלא ברוח הקודש נאמרו וירוממוהו בקהל עם וזהו ל' דברי קבלה . לא תקנה חז"ל . והוא חלק בין הפרקים . דוחצו וזחי תורה כחיי קודם יורדי הים , על כן אין חיוב תורה אלא בתלה אחריו דכתיבי קודם . ולא מירודי הים . והא דירוממוהו דילפינן מינה ברכת סודאה . רק בירודי הים . ולא באיך אחריו . רק חכמו ז"ל תקנו בזמן שאין בית המקדש קיים במקום תורה עד כאן דבריו :

ב) והנה מה שכתב דחיוב תורה אינה בירודי הים . נעלם ממנו דברי רבי זכום (דף ז' ע"א) בדיה לא דירי' זה לשונו שחטו תורה בשעת עלייתו מן הים וכו' טיין שם . אף דכתיבי קודם יורדי הים . וכל שכן קרא דירוממוהו דכתיבי בסוף בחר כולו לאכולו קאי . ועיקר הקושא דהוי דברי קבלה ולא תקנה חכמי ז"ל . הנה מנילה ברוח הקודש נאמרו . ואף על פי כן בריש מנילה מדוי כולו אנשי כנסת הגדולה מקטוה . ועל כרחק ברוח הקודש נאמר להם שיחטו . וכן יש לומר שדוד המלך עליו השלום ראה ברוח הקודש לתקן בהני ברכת הגומל . והאי במקום תורה דכתב הרא"ש פירוש במקום שיש תורה תקנו נמי ברכה זו . שהרי בכתוב חכר נמי תורה . על כן אין חיוב זה רק במקום שיש חיוב זה . ועוד יש לומר דקרא דירוממוהו אמומר לתורה קאי שהבעלים אומרים בשעת הקרבת התורה . ומשמר בית המקדש תקנו ברכה במקום תורה ומזמור לתורה :

ג) ובחנם סופר כתב שם דמזמור לתורה רא"י שאומרים שירה על נדנת קרבן יחיד כדעת הרמב"ם פרק ב' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב' . והם דברי תימה . דאין זכר לזו ברמב"ם . רק הבסכים במקריבין אבל לא שירה . והרמב"ם עצמו כתב בהלכות כלי מקדש דאין אומרים שירה אלא על קרבן ליבור שקבוע לו זמן . אך מזמור לתורה שהבעלים אומרים ונראה שהוא בשעת פמיכה . דכתב הרמב"ם דבעלמים אין כאן יורדי ואומרים דברי שבת בטורה . הדברי שבת הוא מזמור לתורה [ובמקדש ה' קהל עם ומושב זקנים . אף דלא הוי ישיבה במקדש . האי מושב לא דוקא יושבין . אלא אפילו שומד . לאשוקי מהלך . כמו גבי מטרע . דכתיבי מחין למחנה מיטבו . ומטרע מהלך איט משמח בביאה . דמושבו כתיבי . ומטרע שומד משמח כמו יושב . דמושבו היט קביעות . והכי נמי בנידון דידן . והלא כתיבי שכתב דברכת הגומל משומד . משום דוקנים בישיבה . ולפטרנד ליחא] ואין זה פנין לשירה שאומרים הליים . ובשעת ניסוך היין . וזה הבעלים אומרים . ובשעת פמיכה . אך לר"ך להבין מנא ל' לרא"ש דתורה אינה נהלכי דרכים :

ד) והנראה דהנה טסח ברכת הגומל . הגומל למייבים טובות . ובתשו' מהר"ם מינן סימן י"ד פ' דמסתחא כיון שה' תולה חטא ישוין שם . והנה לכאורה זה שייך בתולה וחטוב בנית האבורין שכדי שזים , או על ידי אחרים . אבל יורדי הים והיילי מדברות שבעלמנו הכנים עלמנו לסכנה . מה רא"י שחטא וכו' ואי יורדי הים שאירע להם גלים וכן הולכי מדבריות שחטו בדרך . יש לומר שזה ה' מחמת חטא . אך משמטית ש"ם ופוסקים שאפילו לא אירע להם שום סיבה מדברכים בגומל לחייבים וכו' ולמה , אך יש לומר ממה נפשך אם אין טורח גדול אסור לסכן עצמו . ובהו עצמו הוא חטא . ומאחר שמעלמו חטא והכנים עלמנו לסכנה . אין מן הדין להילי . והאי חייב כה . ואף על פי כן גמלי פסי' :

הנה הדבר תמוה . והנראה כתב שהוא טעם סופר . והדרישה נדחק ליישב דנחית חוד דרגא כיון שאם ה' כות כדדי אכילה פרס ה' מברך ברכת הגומל . והתייח במטרונת קמח בזמח . אבל פת הבאה בכיסין דאפילו רובו דגן כל שלא קבע טעדתו עליו מברך אחר' על המח' . ממילא כשאין כי כות כדדי אכילה פרס מברך בורא נפשות רבות :

יג) ובהא דפסק בש"ע שאם אין כי כות כדדי אכילה פרס מברך אחריו בורא נפשות רבות קשה לי דיומר נראה שלא יברך אחריו כלל לפי פסק הש"ע דמברך תמילה בורא מיני מזונות . דחשיב טפל אלא אפילו אין כי כות . וכיון שהרגן פחות מכות שאינו מברך אחריו . גם על הטפל לא יברך . כמו שאכל מליח ופת דמברך על המליח בורא נפשות רבות . וסופר אה הפת . אף דבורא נפשות רבות לא תשובה כלל לגבי ברכת הגומל לאחרי' (שמברך בורא נפשות רבות) ואפי' לגבי ברכה אחת מעין ג' . דמהאי טעמא קאמר הש"ם גבי פת אורו ולבסוף איט מברך ולא כלום . וכן פרש"י (דף מ"א :) ואיטו מברך . ומכל מקום איטו מברך ברכת הגומל . הוא הדין נאמר כשהעיקר אין כי ברכה כלל גם הטפל לא יברך עליו כלל . דהא בורא נפשות רבות גם כן לא תשוב ברכה כלל . וכמו לענין שבת המוליח ח"י שיטור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי מפילה לו . הכא נמי כיון דחשובים האר דברים טפל לגבי הפחות משישור דגן . ואף דבסימן רי"ב כשאוכל הטפל קודם העיקר מברך עליו שהכל . הרי דכשאין נפטר בברכת העיקר [שעריין לא בירך על העיקר] מברך על הטפל . הייט משום שהעיקר מחויב בברכה . הוא הדין הטפל מחייב . מה שאין כן בנידון דידן שטל העיקר פטור מברכה אחרונה . הוא הדין הטפל , וכעין זה כתב התו"ט סוף פרק קמח דראש השנה דמוליח אדם תולה במטה כיון שחייב על האדם דחוליה ככפות דמי . חייב נמי על המטה . ומה שיש לדקדק על התו"ט מהא דמוליח אובלין בכלי חייב על האובלין ופטור על הכלי ישבתי במקום אחר יל פי דברי התוס' (דף ל') . באוף העמוד בשט ר"מ ואין כאן מקומו :

יד) ובכ"ז מקום מה כתי לחלוק מסביר על ר' יונה ופסק הש"ע בלי רא"י בדרסה מן הש"ם . בפרט שלדעת השיטה מקובלת גם בורא מיני מזונות אין מברך כשאין כי כות [כותי] כדדי אכילה פרס דלא לא חת - טפל כלל לגבי דגן . ושפיר מברך אחריו בורא נפשות רבות . ולפניו דעתי ה' נראה להלכה יפן בזמן השלחן פרוך עוד לא נתפשט ספר השיטה מקובלת על ברכות . ויש לומר אילו ה' רואה הכ"י ספר שיטה מקובלת לא ה' מכנים ראשו בספק . לברך המוליח . כיון שלדעת השיטה מקובלת איט יולא בברכת המוליח . והוא ברכה לבטלה . וטוב יותר לברך שהכל דעל כולם אם אחר שהכל נהיה בדברו ילא . ואלו שפיר יברך אחריו בורא נפשות רבות דלא חשיב טפל כלל :

הק' אבררם .

סימן רמ .
בדין ברכת הגומל

א) כתב הרא"ש דהולכי דרכים אינם כהולכי מדברות לברך ברכת הגומל . דברכת הגומל במקום תורה נפקה עד כאן . ובחנם סופר חלק ארית חיים

עוד . ל . אף . אף . אים . f . ד . ינת . יט . נמי . כה . ולא . ברו . אר . ואין . ות . ינת . דהי . אים . איה . בלין . ינה . שיש . ל . יין . ואל . לפי . וכח . ש . ורא . רכ . ופי' . דהי . ז . ונה . מן . זייב . זבל . יעין . זית . מט . אל . זבל . זוב . זית . זשה . זוא . זיון . זדי . זקן . זלא . זיש . זי' .

סימן פ"ב

עירב מין דגן שברכתו אדמה

ש"ע או"ח סי' ר"ח סעי' ב'.

כתב המחבר וז"ל: חמשת מיני דגן ששלקן או כתשן ועשה מהם תבשיל כגון מעשה קדירה הרפופה וגרש כרמל ודיסא, אפילו עירב עמהם דבש הרבה יותר מהם או מינים אחרים הרבה יותר מהם, מברך עליו בורא מיני מזונות וכו', ע"כ. ומקור דין זה מהגמ' בברכות [דף ל"ו ע"ב] שכל שיש בו מחמשת מיני דגן מברך עליו בורא מיני מזונות.

שאלת: האוכל חטים קלויות שברכתן בורא פרי אדמה, אם עירב חיטין אלו עם מאכל אחר שברכתו שהכל והוא הרוב, מה מברך.

תשובה: הנה הספק בזה הוא, האם גם בדבר זה שאין ברכתו בורא מיני מזונות כיון שהוא מחמשת המינים לא בטל וברכתו בורא פרי אדמה, או נוסח הברכה גורם, ורק אם ברכתו בורא מיני מזונות אז אזלינן בתריה אפי' הוא המיעוט כל שלא בא לדבק.

ולדידי הדבר פשוט דהמין גורם ולא הברכה, וחשיבות הפרי היא העיקר והיא המבטלת את שאר התערובת, ולכן אע"פ שהוא מיעוט כיון שהוא חשוב יותר מברך הברכה של המיעוט. [ולכך בנדון דידן ודאי שיברך בורא פרי אדמה, כיון שהחטים הם מין דגן וחשובים, ואמרינן כל שיש בו מחמשת המינים מברכים עליו וכו'].

והנה התוס' בברכות [דף ל"ו ע"א ד"ה הכוסס] הסתפקו באוכל חיטין מה מברך בברכה אחרונה, האם מברך מעין שלוש וחותם על האדמה ופרי האדמה וכו' עיי"ש. חזינן מזה שלמיני דגן שברכתם בורא פרי אדמה יש להם חשיבות שטעונים ברכה מעין ג', וא"כ אף אנו נאמר ששאר האוכלים בטלים לאחד מה' המינים לברכת אדמה אע"ג ששאר המינים הם הרוב. (ואף שהתוס' הסתפקו וצדדו לברך בורא נפשות, הוא רק משום שלא מצינו נוסח כזה בגמ').

והגם שהרא"ש כאן [סי' ט'] כתב שהטעם שאין מברכים על חיטה מעין שלוש משום שאין אכילתה חשובה כל כך לכך לא חשיבה לברך עליו מעין ג', מ"מ אין בזה סתירה לדברינו, דודאי לא חשיב חיטה כל כך כמו פת הבאה בכיסנין או תבשיל חטים שמברכים עליו מעין ג', אולם חשיבות של חמשת המינים ודאי שיש לחיטים קלויות, ושפיר י"ל ששאר הדברים בטלים להם והחטים חשיבי עיקר ומברך בורא פרי אדמה.

עוד נראה להוכיח שהעיקר הקובע הוא המין ולא הברכה, דכתב המחבר בסי' ר"ח סעי' ז', שאורו אם בשלו וכו' מברך עליו במ"מ ואחריו בורא נפשות והוא שלא

יהא מעורב עם דבר אחר אלא אורז לבדו, ואם עירב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר הוא הרוב מברך עליו כברכת אותו תבשיל, ע"כ. הרי לך להדיא שהגם שיש לו ברכה חשובה של מזונות, מ"מ כשהוא מיעוט מברך על הרוב, והטעם דאינו מין חשוב. א"כ להפך בחיטה שהיא מין חשוב הגם שאין ברכתה חשובה מברך עליה גם כשהיא המיעוט.

סימן פ"ג

ברכת דגני בוקר (cereal)

או"ח סי' ר"ח סעי' ד'.

כתב המחבר וז"ל: אכל דגן חי או עשוי קליות או שלוק והגרעינין שלמים אינו מברך אלא בורא פרי האדמה ולאחריו בורא נפשות וכו', ע"כ.

שאלת: מה ההבדל בין כעבים יבשים (כמו קראקערס) שמברכין עליהם בורא מיני מזונות, לכל מיני הדגני בוקר כגון קורנפלקס וכדומה (שעשויים מתירס ואורז וחמשת המינים) למיניהם שמברכים עליהם האדמה, על אף שעשויים גם הם מקמח חטים.

תשובה: דע לך כי כעבין יבשים אופן עשייתם דומה ללחם, אלא שכעבין מתייבשים באפייתם ונעשים יבשים מאוד, וכלשון המ"ב בסי' קס"ח ס"ק ל"ה [וז"ל: ונעשים מה' מיני דגן ובמים לבד, אך באפייתן נעשים יבשים כ"כ עד שנפרכים ואין זה נקרא אוכל אלא כוסס, ואין דרכם לאכול מזה הרבה לכן אין לו דין פת, ע"כ]. ולכן בכל לחם שמברכים עליו המוציא, הוא מפני שזה לחם שבני אדם קובעים עליו סעודה, והוא הלחם הנאכל לשם סעודה, מה שאין כן הכעבין הנ"ל, אין זה דרכם של אנשים לאוכלם בתור לחם בסעודה, ואוכלים אותם כעין קינוח, ולכן מברכים עליהם מזונות. ואם קבעו עליהם סעודה, מברכים המוציא, כי דרך בלילתם ואפייתם באמת דומה ללחם.

אבל כל מיני הדגני בוקר לכל מיניהם, ודאי שאין בלילתם ולא אפייתם דומה ללחם, ולא קרב זה אל זה, ולכן ברכתם בורא פרי האדמה, אף שהם מחמשת המינים, והרי הם כחיטים העשויים קליות [המבוארים בשו"ע הנ"ל], ומה לי אם החטים נקלו ואינם נפוחים, או שהחטים נתנפחו, או שעשו אותם קמח ואח"כ נתנפחו.

ולכן בדגני בוקר, אף אם תקבע עליו סעודתך ותאכל ותשבוע, אין ברכתו אלא בורא פרי האדמה. אלא [שבחמשת המינים] יהיה בזה ספק על ברכה אחרונה וכמו שכתב השו"ע הנ"ל וז"ל: ולאחריו בורא נפשות, והתוספות